II. ÉVFOLYAM POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM 4. SZÁM

HID

SUBOTICA, 1935 ÁPRILIS HÓ

A **„HÍD“** a jugoszláviai magyar fiatalok társadalmi és irodalmi folyóirata. — Megjelenik havonként egyszer. — Szerkeszti a szerkesztőbizottság, amelynek tagjai: **Lévay Endre** (Szuboticáról), **Tóth Bagi István** (Sztáribecsejről), **Varnyú Tivadar** (Szentáról), **Bogárdi József** (Petrovgrád-Becskerekről), **Kovács Sz. Zoltán** (Beográdból) és **Pál Sándor** (Szomborból).

Magyarországi terjesztő: **„Új Élet“** nyomda r. t., Baja.

Romániai terjesztő: **Békássy Zoltán** Cluj, (Ref. theológia).

Tartalom:

Tóth-Bagi István: A jugoszláviai magyar ifjúság kultúrális feladatai
Csuzdi Viktor: Falu-, község-monografiák készítése
Juhász János: Az ember és a társadalom
Tóth-Bagi István: A bácskai kisbirtok fejlődése
Dobai Mátyás: Az élet keletkezése
—gner: In memoriam!

Figyelő:

Lévay Endre: Kisebbségi irodalmi szemle
Egyetemi élet: Beográdi levél
Iványi Károly: Lamarck — Darwin
Szemelvények

Előfizetési árak:

Jugoszláviában:		Magyarországon:		Romániában:	
Egy évre . .	30 dinár	Egy évre . .	4 pengő	Egy évre . .	100 lei
Fél évre . .	16 „	Fél évre . .	2 „	Fél évre . . .	50 „
Negyed évre .	9 „	Negyed évre .	1 „	Negyed évre .	25 „

Egyes szám ára 3 dinár.

A jugoszláviai magyar ifjúság kultúrális feladatai*

A jugoszláviai magyar ifjúság eddig még nem jelentkezett egyetemesen. Egész a legutóbbi három-négy évig szűkölködött olyan szervezetekben, egyesületekben, amely foglalkozási kölönbség nélkül egyesítette volna legalább is egy város vagy vidék magyar fiatalságának bárcsak töredékét is. Csupán néhány diákegyesület működött hosszabb-rövidebb ideig és igyekezett egy táborba hozni a főiskolai ifjúságot. Néhány év előtt biztató változás állott be ezen a téren. Olyan magyar ifjúsági egyesületek alakultak, amelyek az ifjúság egyetemes szervezetbe való tömörítését tűzték ki céljukul.

Tulajdonképpen mi a jugoszláviai magyar ifjúság, amelyről annyit beszélünk? Hány magyar fiatal van az országban, hol élnek, milyen körülmények között, mik a vágyaik és képességeik? Hány magyar ifjú és leány van, akire a kultúrális munkában számítani lehet? Ezt mind nem tudjuk. Éppen úgy nem tudjuk, mint ahogy az ifjúság nagy tömegei sem ismernek önmagukra. Röviden: nincs öntudatosságuk.

Kiséreljünk meg egy egyszerű statisztikai számítást. Jugoszláviában ma körülbelül 480.000—500.000 magyar él, vagyis 100.000—110.000 család. Számítsunk minden családra egy 16—30 év között levő fiatalt. Így — felületes számítással tehát megállapíthatjuk, hogy körülbelül 100.000 magyar fiatal ember, fiú és leány él az országban. Ez talán egy kicsit sok, mert nem valószínű az, hogy minden ötödik ember kora az említett határok között mozog. Vegyünk csak 80.000 fiatalt. Ebből körülbelül 65.000 földműves, míg a többi 15.000 iparos, kereskedő és intellektuel-hivatalnok. Ebből — optimisztikus számítás szerint — 5—7000 annyira intelligens, hogy be lehet vonni az alkotó kultúrmunkába.

Ötezer ötszázezerhez viszonyítva nem nagy szám, sőt igen kicsi, azonban ha úgy magába vesszük, az ifjúsági kultúrmunkások mai számához viszonyítva, akkor már tekintélyes tömeg. Szinte elérhetetlennek látszik, hogy belátható időn belül ennyi ifjú kultúrmunkást össze lehessen hozni egy táborba.

Pedig a magyarság számához képest csak ennyivel kellene indulnunk. Ha a kultúrális és később gazdasági munkába bevon-

* A fenti tanulmány a becskereki pályázat második díjának nyertese.

nánk az intellektuel, kereskedő és iparos fiatalság nagyrészét és a falu fiataljainak egy kis hányadát, akkor már tízezer ifjú kultúrmunkásunk lenne. Ilyen tömeggel pedig már nagyon szép kultúrprogramot lehet végrehajtani. Különösen ha az idősebb magyarok szervezeteit is kibővítik és az együttműködés zavartalan.

De mindettől még nagyon-nagyon távol vagyunk. Egyelőre még azt sem tudjuk, hogy hányan vagyunk, kire lehet számítani és mit hogyan akarunk.

*

Mit akarunk? Ez a legfontosabb kérdés.

Azt, hogy biztosítsuk a magyar ifjúság kultúrális fejlődését. Hogy módot adjunk a magyar ifjúság erőinek, tehetségének kifejtésére.

Aki nyitott szemmel nézi a világ dolgait és észreveszi, hogy nemcsak eredménytelen szócséplő konferenciák történnek és nemcsak mérges gázakat gyártanak, új tankokat és tengeralattjárókat építenek, hanem sztratoszférarepüléseket is végeznek és rádióőrtornyokat építenek a kultúra védelmére, az láthatja, hogy az emberi művelődés egyre magasabb fokra hág és még szinte beláthatatlan perspektívák állnak előtte. A tudományok és művészetek fejlődnek, tökéletesbednek, csupán az ember erkölcsi életében mutatkozik néha-néha visszaesés. A mennyiségtan, a fizika és kémia napról-napra nagyobb erőt, nagyobb hatókört adnak az embernek. Olyan pompás, praktikus gépezeteket készítenek, amelyekről magunkfajta ember még álmodni sem tud és — amelyek megkönnyítik az ember életét, alkalmat adva egy boldogabb világ felépítésére. Évről-évre tökéletesebb lesz az építkezés, amely legyőzi a természet minden akadályát és csodálatos módon alkalmazkodik az ember természetéhez, lehetővé teszi, hogy az ember alkotóerejét szabadabban és hatásosabban fejleszthesse ki. A természettudomány, a filozófia és a többi tudományágak sem maradnak el a technika fejlődésétől, hanem azzal lépést tartva közreműködik az egyetemes haladásban. Azután a művészetek, az irodalom, a zene, színház és a film, — mind új utakat keresnek és többé-kevésbbé találnak is az emberi gondolkodás előbbrevitelére, nemesítésére. A rádiónak egymagának óriási átformáló, műveltségterjesztő ereje van. *Az emberek szociális helyzete is állandóan javul*, ezt ma is szilárdan lehet állítani. Röviden: az élet folyton fejlődik. Minden öntudatos, haladószellemű ifjúnak az lehet a legszebb kötelessége és öröme, ha részt vehet az élet fejlesztésének közös munkájában, duzzadó erővel, igaz lélekkel és megingathatatlan hittel törtethet fel az emberi fejlődés szédítő perspektívái felé. Ebbe a munkába akar belekapcsolódni a magyar ifjúság is. Lelke legmélyén az a kívánság él, hogy ő is dolgozhassék teljes erejével és élvezhesse az emberi kultúra áldásait.

Ez a kívánság természetesen a mi helyi viszonyaink szerint kap határozott, mondhatnánk tárgyi alakot.

Mik az ifjúságnak a helyi viszonyokhoz igazodott kívánságai és céljai?

Ez eddig még nem alakult ki világosan az ifjúság köztudatában, mint ahogy köztudatról sem lehet még beszélni. Csupán egyesek lelkében él világosan és a tömegek bensejében határozatlanul, úgyszólván csak tudat alatt. Kiséreljük meg világosan kifejteni és rendszerbehozni a kívánságokat és célokat.

A tanulás és tanítás lehetősége. A magyar irodalom és művészet fejlesztése és terjesztése a kisebbségi magyar néptömegekben, ezáltal az irodalomban és művészetben levő erőt, az általános kultúrmunkába vezetni, valamint az irodalom által felébresztett és kicsiszolt lelki képességeket az alkotó kultúrmunkánál felhasználni. Meg kell könnyíteni az ifjúság gazdasági elhelyezkedését, hogy a reá háruló kultúrmunkát elvégezhesse.

Ezeknek a céloknak gyakorlati elérésére vagy csak megközelítésére a következők szükségesek:

A magyar ifjúság kultúrális alapon való megszervezése. Először minden városban, minden kultúrcentrumban meg kell teremteni a magyar ifjúsági kultúregyesületet. Ezeket a legcélszerűbb a már meglévő magyar kultúregyesületek kebelén belül elvégezni. Általában az ifjúsági kultúrális tevékenységnek mindenütt együtt kell haladnia az egyetemes kisebbségi magyar kultúrmozgalmakkal. Ha a városokban megteremtettük az ifjúsági kultúregyesületeket, akkor fokozatosan be kell szervezni a falvak magyar ifjúságát is. Ez talán nem is annyira nehéz, mint ahogy azt elképzeljük. A legtöbb magyar faluban van némi csekély intelligencia, kevés értelmesebb iparosság és módosabb, szintén értelmesebb gazdálkodó-osztály, amelyek már eddig is dalárdákat, olvasókőröket, műkedvelő egyesületeket stb. tartanak fenn. Az ezekbe az egyesületekbe tömörült ifjúság már talajt jelent a fokozott és öntudatos ifjúsági kultúrmunka számára.

Az egyesületek céljai ismertető előadások tartása, irodalmi és egyéb művészeti előadások rendezése. Nagyon fontosak az ismertető előadások, ezeket széles és észszerű alapokon kell rendezni. Az ismertető tudományos előadások és a művészi rendezések vannak hivatva a népnevelést elvégezni.

Az ifjúsági kultúregyesületek egyik főfeladata az is, hogy ápolják a jugoszláv-magyar kultúrális kapcsolatokat és tudatosan munkálkodjanak a két nép közötti megértés, megbecsülés és együttműködés minél tökéletesebbé tételén.

Természetesen a testedzésnek sem szabad kimaradnia az egyesületek munkarendjéből. A gazdasági szervezkedésnél az ifjúságnak teljesen együtt kell működnie a kisebbségi magyar kultúrális és gazdasági egyesületekkel.

Nem egy-két évet, hanem legalább öt-tíz évet igényel ennek a programnak a végrehajtása. Ez azonban ne csüggesszen el bennünket. Még nem késő a munkának az elkezdése. És a részeredmények, munkánk első gyümölcsei már néhány év mulva is jelent-

keznek. Bele kell fogni a munkába, hogy a magyar ifjúság fejlődését biztosítsuk és módot adjunk erejének, tehetségének kifejtésére, az alkotó munkára.

*

Milyen a mai magyar ifjúság?

Szétziláltan él. A nagy háború széttördelte a régi társadalmi rend formáit és csak a romjait hagyta meg. Az ifjúság előtt új rend állott, amelyhez alkalmazkodni kellett. Nem voltak kitaposott utak, mindenkinek magának kellett csapást vágni az új életben. Így mindenki a saját külön útján próbált érvényesülni. Elindult arról a fokról, ahol a szülei megállapodtak és küzködött. Segítséget, útmutatást nem kapott, mert akiktől kellett volna kapnia, azok maguk sem tudták, hogy mitévők legyenek. Régi kultúrából éldegélt, az újhoz nem igen jutott, nem is tudta hogyan kell hozzányúlni.

A legnagyobb baj talán az egymáshoztartozóság tudatának a hiánya volt. Nem volt öntudatos az ifjúság. Nem látta a saját helyzetét sem tisztán, mi lesz, hogy lesz. Nem látta meg, hogy reálisan építenie kell a mai helyzetre, talajt kell keresnie, ahol megvetheti a lábát. Össze kell fognia a másikkal, a harmadikkal és a többiekkel, hogy együtt könnyebben boldoguljanak. Meg kell szervezni az erőket a tanulásra és a termelésre. Talán a hit is hiányzott benne, hogy a mai helyzet talaján boldogabb jövőt építhet magának.

Öntudatosság nélkül állt.

A modern élet ezer változatossága még a mi szűk horizontú világunkban is ezerfelé vonja az ifjúság figyelmét. Ezzel az ifjúság ezerfelé fecsérli idejét és erejét. Mert ha még hasznos munkát is végez, akkor sincs teljes eredménye annak.

Az ifjúság talán belekóstolt sok mindenféle modern dologba, de egyet sem ismert meg alaposan. Olvas újságot, hallgat rádiót, naponta lázas események híre jut el hozzá a nagyvilágból, de nem tudja, hogy tulajdonképpen mi is játszódik le ott. Tájékozatlan és nincs határozott önálló véleménye azokról a dolgokról, amelyek elhatározó hatással vannak a világ sorára. Ime egy példa, amely azonban nem akar célzás, sem tendenciózus figyelmeztetés lenni, csupán példa: Azt sem tudjuk, hogy tulajdonképpen mi az a nemzeti szocializmus, marxizmus vagy a fasizmus, amelyekről pedig naponta olvasunk a hírlapokban. Éppen úgy a gazdasági autarchia vagy a technokrácia lényegét sem ismerjük, pedig ezek a mai kor uralkodó gazdasági elméletei.

A jugoszláviai felnőtt magyar ifjúságnak nincs kialakult önálló véleménye sem a világ nagy gazdasági kérdéseiről, sem más problémáiról. Ebben a tekintetben egy alaktalan tömegnek tekinthető, amelyet még többé-kevésbbé gyúrni, formálni lehet. És ez így is van jól. Mert így talán el lehet érni azt, hogy az ifjúság az erejét ne hiábavaló politikára fordítsa, hanem a saját magyar és

egyetemes kultúrájának művelésére és önmagának, a jugoszláviai magyarságnak gazdasági megerősítésére.

Találhatók ugyan nálunk is olyan fiatalok, akik heves hívei ennek vagy annak a — többnyire szélsőséges politikai irányzatnak, de csak szórványosan. Néha az irodalom területén észrevehetünk hevesvérű fiatalokat, akik a porondra ugranak, dühös elcsépelt frázisokat lobogtatnak, pusztítani, rombolni szeretnének, anélkül hogy tudnák, miért akarják azt és az elpusztított értékek helyébe mit építenek.

*

Nagy lehetőségek, széles perspektivák állnak a jugoszláviai magyar ifjúság előtt, olyanok, amelyeknek meg kell dobogtatni minden magyar ifjú szívét, aki szereti kultúráját. Tekintsünk csak a romániai és a csehszlovákiai magyar ifjúságra, milyen szép eredményeket értek el már azok. Igaz, ők többen vannak és az értelmiségi osztály is nagyobb náluk; de ők sem könnyen jutottak el a mai színvonalig, hanem nehéz, verejtékes munka árán.

A mi ifjúságunk vajmi keveset tud arról, hogy Csehszlovákiában és Romániában milyen kultúrmunka folyik. Ezt is meg kell ismernie a testvéri kapcsolatok kiépítésével együtt.

Szükség van arra is, hogy az ifjúságnak legyen egy fóruma, lapja, ahol érzéseinek, vágyainak és kívánságainak hangot adhat és az összetartozóság érzéseit ápolhassa. Az ifjúság egészséges szellemi irányítását a legkönnyebben egy lappal, folyóirattal lehet irányítani.

Nehéz, fáradságos munkát igényel azoknak a feladatoknak az elvégzése, amelyet fentebb vázoltunk. De ha hittel és lelkesedéssel fogunk hozzá, akkor sikerül végrehajtani a munkát. Be kell látni, hogy a mai válságos időkben csak öntudatos célszerű munkával tudjuk biztosítani a jövőnket.

Tóth Bagi István

. . . Ha nem léteznék oly pont, melyben az összes érdekek találkoznak, semmiféle társadalom fenn nem állhatna.

J. J. Rousseau: Társadalmi szerződés.

Falu-, község-monografiák készítése

A falu- vagy község-monografiák készítése elsőrendű feladatunk. Megismerni vidékünket, nemzetiségi elhelyezkedésünket a különböző nemzetiségi csoportok területi és kultúrális keresztezésében. Felkutatni eléggé nem ismert falu-, község-sajátságainkat, utazások célpontjául nem szolgáló kisvárosainkat; az utódállamok magyarsága közti majd leghánytvetettebb sorsú és származású, gazdaságilag legzsellérebb tömegű magyarságunkat. Intelligenciánk jórészének betelepítettségét, a falusi intelligenciának inkább a gazdag parasztsággal, mint a városi kultúra hordozó intelligencia és munkássággal való szövetkezését, az egész irodalom-, kultúracsinálás csak paraszti irányra való helytelen beállítottságát. Az ifjúság térfoglalásának helyenkénti (a nemzetiségi és gazdasági okokon felüli) elhelyezkedési nehézségeit. Népességünk különböző vidékről összeszármazott tömegeinek még mindig megőrzött magával hozott sajátságait; dalgyűjtés, szokások és tájszólások megfigyelése stb. stb. során. A nép gondolkodásmódjának objektív közlése. Népmesék, népmondák életgyökerének kikeresése stb. stb. Hogy mindezekből tanulva országunk legszétszórtabbjait a kultúrális és politikai kovásszal el nem látott, osztályérdekekben nem tisztázott magyarságot elvezethessük a tisztánlátás szélesebb terére.

Persze ez a feladat csak a válságverte, de éppen ezért helyes, mai orientációjú állásfoglalásra kényszerített fiatal generációval az élen valósítható meg. A feladat központi célkitűzése tehát: kikeresni, ismertetni a ma adottságait, hogy az adottságok valóságán át, a lehetőségek valóságát is fellelhessük.

Nem szabad fáradtságot ismernünk e minden intelligens ifjú számára szórakoztató, egyben tanulságos feladat megoldásánál!

Hogy feladatunknak a monográfia készítésben teljes mértékben eleget tehessünk, a riporter, a szociológus és a poéta szerencsésen kevert sajátságait kell kifejlesztenünk magunkból és céltudatosan felhasználni.

A riporter éles szemével kell néznünk a falu vagy község külső sajátságait, nyüzsgő életét, tehát mozgékony szemlélőként, mozgásában, dinamikus valóságában lássuk meg az egyes helységek, vidékek speciális életét, ne a muzeumszemlélet halott merevségével. (Esetleg fotóriporterként felvételeket is eszközölhetünk, melyeket, ha összeszaporodtak, a „Híd" kiállításában közrebocsájthatnánk).

A szociológus biztonságával kell rátapintanunk a helység kultúrális, szociális, nemzetiségi helyzetére, lehetőség szerint minden állításunkat megfelelő adatokkal támasszuk alá.

Harmadik lelki kellék, a költői sajátságok felhasználása. Kiben nem ébredeznek szebbnél-szebb érzések, gomolyognak formába nem önthetően szeretetteljes gondolatok közelebbi szülőhelyével kapcsolatban, vagy valamelyik tájékunk szépségei láttán. Ugyan kiben nem éled a fűzfapoéta, ha mezőket lát hóval, virággal, búzás végtelennel; kicsiny századéves viskók falualkotó viharvertségét? Kiben nem a Petőfi Apostolának sorai vernek viszhangot, ha novemberben mezítlábas gyerekeket lát iskolába menni. A legsajátabb szubjektív észrevételek gazdagítják a monográfiát, ízessé, színessé teszik. Tehát a helyes adatok, a riporteri lényeglátás dinamikussága mellé az érzések szabad közlése párosuljon, hogy ne csak száraz adatjelentés legyen a mű és ne szenzáció hajhászás. Az egyéni ízek a műben könnyen adódnak. Hiszen melyik intelligens ember nem látott meg csodás dolgokat, melyeket úgy tán senkise látott.

Még egy dolog kiemelése fontos. Tulajdonképpen ez a riporteri ösztönös éberségen és öntudaton alapszik, de külön kell hangsúlyoznunk, (talán nem is hangsúlyozható kellőképen) az legyen a monografiakészítés legszemelőtt tartottabb elve: *mindig a lényegeset adni!* A lényegbevágó dolgok közlése terjedhet szélesebbre, a kevésbé fontosabbra csak rövid célzás essék. Ne legyünk túl terjedelmesek, de kikerekedjen előttünk az egész helység vagy tájék élete s ipari, őstermelési viszonyaiban, kultúrális állapotában, az egyes foglalkozási ágak gazdasági rétegeződésének megfelelően és az élet egyéb vívódásaiban teljes képet adjunk.

Annál jobb egy munka, minél több benne a dokumentum, de lehetőleg ne hiányozzék belöle az egyéni íz sem, a monográfiakészítő legsajátabb meglátásainak, felérzéseinek sem, mert lélektani átértékeléssel ez is dokumentum! (Magyar nyelven nemrégiben Pesten megjelent Nagy Lajos „Kiskúnhalom" című regénye, ami nagyszerű falu-monográfia is lehetne. Ugyan e szerző „Három magyar város" című kötete még szorosabban azt az irányt jelzi, amelyen a jó monográfia írásnak (ha nálunk szűkebb, lapkeretek közé szorított terjedelemben is) haladnia kell. Ha valakinek ezen művek elolvasása módjában áll, úgy jó útmutatást meríthet belőle).

(A Jugoszláviai Magyar Ujság „Falvak, városok" pályázatára beérkezett egy pár szép és értékes munka is [összegyűjtve megjelentek a Jugoszláviai Magyar Könyvtár kiadásában]. A beérkezett pályaművek jórésze azonban ujságíró módra elnagyolt volt vagy történelmi és helyrajzi adatokból összeszarkázott munka. Ezt a kötetet is a monográfia készítők figyelmébe ajánlom).

*

A Hídban eddig mint e dologba vágó elméleti résszel foglalkozott (1934. 1. és 3. számban) Donáth György, aki első cikkében

kissé mereven nézve a dolgokat „faji kultúránk gazdagodását" várja attól, ha felfedezzük és megőrizzük, hogy mi különös maradt meg a falusi paraszt lelkében. Már pedig a feladat, mint vázoltuk, nem ebben áll, hanem éppen abban (mert a falu speciális gazdasági és nemzetiségi helyzetéből adottan nem tudott lépést tartani a ma értelmi haladásával), hogy abból a kultúrkátyúból, melyben benszorult, jelenbeni helyzetét felismerve, kiemelhessük. Úgy látszik Donáth nem úgy tekinti, hogy a társadalmak kultúrája azok gazdasági alapjával változik és a nemzetek közti egymásrahatással gazdagodik. Hogy a magyar kultúra annyiban sajátos, amennyiben új létföltételeinek megfelelően az európai termelésformába olvadva, a szláv, germán és latin hatás alatt lett azzá, ami ma. Az ázsiai nomád barbár kultúra elveszett az új életfeltételek összhatásában, de éppen úgy fejlődhetett egy tökéletesen európai és mégis speciálisan magyar kultúra. Úgyis monkhatnánk, hogy itt lett belőle életes kultúra, mert az ázsiai kultúrálódás zsákutcába jutást eredményezett mindaddig, míg meg nem termékenyedett az európaival (pl. a japáni, az új kínai stb. gazdasági és kultúrfejlődés).

Második cikkében Donáth már közelebb jár, ha nem is elméletileg (mert még mindig a romantikus regősjárás módján buzdít) de a gyakorlati feladatok kiszabása nagyjából fedi a falu, község minden viszonylatú felmérésének célkitűzéseit.

A regősjárás romanticizmusával reális szemmel, de bátortalan hangon Kolozsy Tibor próbált leszámolni, de egy rövid disputában Galambos János alátámasztotta Donáth regényes érveléseit.

*

Nagy János falucikkei sok érdekes közlést tartalmaznak (Híd 1934. 5, 6, 7, 8. számok) de lényeget jelentő momentumban mégis szegényesek. Nem ismerjük Muzslát nemzetiségi viszonylatában, iparágaiban, osztályrétegződésében. A sokszor nagyszerű részletek mellett nem kaptuk meg a falu általános képét.

Illés Sándor Temerinről szóló cikke első részében szenzációs biztonsággal indul, hogy a lényeget ragadja meg, de már a cikk második részében lényegtelen dolgokat is feltár és teljesen kimarad cikkéből az egyéni meglátások, felérzések gazdagítása.

Mindenesetre e cikkek fontos kezdések, hogy bácskai, bánáti létünk ne maradjon ismeretlen. Szinte fájó, hogy Muraköz és Baranya még nem szólaltak meg.

Csuzdi Viktor

. . . Vannak korszakok, amelyekben a semlegességet gaztettnek nevezik . . .

Stefan Zweig: Rotterdami Erasmus diadala és bukása; 168 l.

Az ember és a társadalom

Ha a többi ember közül egyet meg engem, aztán a nagyapját meg ezerév előtti ősapját és az én nagyapámat, ősapámat összehozná valami csoda s osztályozna bennünket „belső és külső ismérvek" alapján valamelyik professzor: ő meg én kerülnénk együvé, a nagyapák a második, az ősapák a harmadik osztályba. Nagyapáink egymáshoz hasonlítanának, tőlünk elválasztanák őket ideáik, szokásaik, viseletük.

A nyelv, a faj nem állít föl áthághatatlan korlátot egyazon társadalomban ember és ember közé, de kínai falat építő őseink és miköztünk az idő: az átformálódott társadalom, az új környezet, új létföltételek, új gazdasági tényezők, új társadalmi erők állíthathatnak. Idegenebb tőlem az öregapám, akinek a véréből való vagyok, akivel egy földön élek, egy szót értek, egy osztály történetének részese vagyok, — mint a más nyelvű, más országot lakó, más tradiciók között nevelt „idegen".

Mert nem a tradició nevel: az csak akadályozza a tények nevelő hatását érvényesülésükben. Nem a nyelv, nem az ország alakítja ki belőlünk az átlag-embert: a társadalmi létfeltételek szabják meg, hogy kétágú, földiglógó nadrágot s ne római lepedőt hordjon a tőkés országok városát lakó férfi-ember és hogy uniformizálódjék, egymáshoz hasonuljon belső énje, a lelki-ember is, amikor a gyakorlati élet csiholja ki belőle a létfentartás mótorát hajtó elektromos szikrákat.

Az Afrika-utazó egyformának látja eleinte minden szerecsen-asszony ábrázatát, annyira különbözik a világlátásunk, esztétikánk, eszmetársulásunk az övétől: annyira átformált bennünket a megváltozott világrend, a létföntartás mai módja.

A pusztai ember hetekig ülte a lovat a nyugati aranyért, lenyilazta az idegent puha bársonyáért, drágaköves kelyhéért, simább bőrű asszonyáért, kóborolt, Velencét ostromolt lóháton, otthagyta a fogát, — de ment nyugatra, mert ott fejlettebb kultúrát, több szépséget, több jót talált. Akárcsak mi: kicsi pénzünket vasútra adjuk, maradék energiánkat nyelvtanulásra szánjuk, az óperenciát azon a földön keressük, ahol több szépséget, több jót remélünk. A társadalom elmaradtabb darabjában egzisztáló embert vággyal tölti el, magához szívja az előrehaladottabb. Simogatható bársonyt, ragyogó aranyat vagy művészeti élvezetet, új gondolatokat — valamit mindig rabolunk onnan, ahol több van. És ez az ösztön, ez a rabló, írígy ösztön magyarázza meg, miért hasonlítunk

százszor jobban kortársainkhoz, akiktől ezer kilóméter választ el, mint ősapáinkhoz, akik ezer esztendei távolságban vannak tőlünk: az ember mindig jobban és szebben akar élni s azokkal akar osztozni, akik nála jobban és szebben élnek. Állandó a folyamat, amely a megváltozott, a több jót és szépet kínáló társadalmi föltételekhez idomítja az embert. Akiben a jobbra, szebbre törekvés nincs meg, az nem alkalmas szerve a haladásnak, az haszontalan, pusztulásra ítélt sejtje a társadalomnak.

Kell idomulnunk, átalakuláson átmennünk szükséges ahhoz, hogy legyünk. Hozzájuk kell idomulnia az embernek oly társadalmi erőkhöz, amelyeket látszatra ő változtat, amelyek benne és általa jutnak kifejezésre, amelyeknek szerve az ember maga. Törököt fogunk állandóan és sohasem enged el. Átalakítjuk a társadalmat és nem tehetünk róla; az új társadalom átalakít bennünket és ismét nem tehetünk róla. Megszületik az emberben egy gondolat, azt hiszi: sajátja, — aztán százszor találkozik vele, százszor kifejezik más emberek, akik szintén sajátjuknak hiszik, — pedig egyikünké sem, mindannyiunkban csak miljőnk reflexe, nem egy ember, a mai Ember gondolata. Föltalálnak valamit; másnap jelentkezik száz ember, hogy a találmány voltaképen az övé: a technika állapota, a szociális szükséglet egyenlősége sok ember agya velejébe oltotta a találmány ötletét s a föltalálás dicsősége nem az embert, hanem az összesített és elvont, a sokakból, mindenkiből álló és számunkra egyénileg mégsem létező Embert illeti.

A boldogult Menenius Agrippának — nem azért boldogult, mert meghalt, hanem azért, mert világéletében jól ment a sora, — sokat emlegetett anekdótája jut eszembe. Az, amelyik egyetlen lénybe egyesíti a társadalom sok millió egyénét és mindegyik osztálynak megszabja élethivatását, kiosztja minden ember szerepét. Amennyire hazug az a fatalizmus, amely benne van, amely a lényege — oly sok ösztönös igazság van abban a tanításában, amely közös törvényeknek engedelmeskedő, életközösséget élő, összekapcsolt tömegnek mondja a társadalom minden emberét, minden osztályát.

Függünk egymástól: a fogyasztó a termelőtől, a termelő a fogyasztótól, az író az olvasótól, az olvasó az írótól, a munkás a tőkéstől, a tőkés a munkástól. Függünk egymástól: függünk azoktól a szociálgazdasági erőktől, amelyek megnyilvánulnak másokban, amelyek megszemélyesülve hatnak ránk mások által. Ez a függés — nem politikai, nemis anyagi fenhatóságban, másokkal rendelkezés lehetőségében nyilvánuló függésre, hanem magáról a közös társadalmi miljő teremtette gondolkodás hasonulásban életjelt adó összefüggésre gondolok — uniformizálja testileg-lelkileg valamely társadalom emberét és teszi különbözővé más társadalom tagjaitól.

Egy társadalomban is különböznek egymástól a rétegek, osztályok. Ellenfelei egymásnak vagy barátjai egymásnak, ellentétei egymásnak vagy hasonlítanak egymáshoz osztályuk társadalmi föladatai, szerepe, helyzete szerint. De az osztályok ellentéteinek

megvan a maguk határa s a többi társadalom osztályai, egyénei kívül vannak a határokon. Az osztálykarakterek különbsége — mint az egyéneké is — kisebb, törpébb, mint a társadalmak különbsége. A mai dolgozó másképen gondolkodik helyzetéről, más föladakat érez a társadalom iránt, másképen nyilvánul meg létfentartó ösztöne, mint a tőkésnek, akivel ellenkező pólusán áll a társadalmi mágnesnek. De az ellentéteknél több a közösség: nagyjában ugyanazt látja az élet javának a dolgozó, mint a tőkés, ugyanabban a művészetben tud gyönyörködni, ugyanazon technikai fejlettség előnyeit akarja élvezni, ugyanazon természettudományi, földrajzi ismeretei vannak, ha vannak ismeretei egyáltalán. A mai kultúra nagyjában egyforma minőségű. — bár nem egyforma mennyiségű — javakkal szolgál mindenkinek. Petőfi ugyanaz marad, akár díszkötésben, akár filléres kiadásban olvassák. A pénz, bár az egyiknek milliók, a másiknak majdnem semmi sem jut belőle, ugyanaz a fémkarika s ugyanaz a papirosdarab marad, egyminőségű értéket jelent ebben a társadalomban s akármelyikünkre nézve egyformán haszontalan lenne egy más szocietásban, ahol kaüri kagyló a pénz vagy ahol cserekereskedés a divat.

Legyünk barátok, legyünk ellenfelek, valami pozitiv vagy negativ érzelmi kapocs van köztünk és a további társadalom emberei között.

Miért vadul el az a gyarmati katona szomáli földön, aki Nápolyban békésen elborozgat a szerecsen portással, aki már beleidomult az európai kultúrába, aki már a mi társadalmunk embere? Azért, mert az afrikai szerecsent más társadalomból valónak érzi, mert a közte és az afrikai néger között fönálló különbséget akkorának látja, amekkora csak állat és ember között lehet. A szerecsen neki háziállat, akiért nem kár, akit úgy össze lehet vagdalni, mint a marhát a vágóhídon, akin el lehet követni minden olyan barbarizmust, amilyent e legnagyobb dühvel folytatott európai háborúban sem követne el ugyanaz a baka fogságba került ellenfelén. Nem érez társadalmi kapcsolatot, nem érez tehát emberi kapcsolatot sem a szomálii „civilizátor", akinek agyvelejében anélkül, hogy tudná, mikép, miért, társadalmának fogalma összeolvad az ember fogalmával s ami társadalmán kívül van: kívül esett szemében az emberiesség körén is.

A gyarmatosító katona ösztöne érzi, hogy az ember társadalma produktuma s hogy barbár formában, gyilkoló dühben, elaljasodásban jelentkezik ez az érzés, az még nem bizonyítja, hogy ösztöne nem igazságot érez, olyan igazságot, amit a szélesebb látókörű ember nehezebben érez meg.

Kultúrélvező emberek között például általános magunk bolondításának az a módja, hogy ókori műremekek láttára, Homeros olvastán, Aischylos-drámákat hallgatva szinte azonosnak látjuk a ma és az ezeresztendős mult művészeteinek belső tartalmát. Milyen modern az a milói Vénusz, milyen modern szimbolizmus van a „Perzsák"-ban, mennyire mai legenda az Ikarosz mithosza, meny-

nyire szól a mai emberhez is az ó-egyiptomi építő művészet! A műtermék örökbecsű voltáról himnuszokat gyártunk és azt a tartalmat, amit mi beleérzünk, azt a szépséget, amit mi látunk abban az ősi produktumban — egyszerűen transzporáljuk a görög dráma, a kétezeréves szobor, a karnaki templom, az asszir „haldokló oroszlán" keletkezésének korába, alkotójuk lelki világába.

Mi a görög és perzsa kultúrák döntő küzdelmének világhistóriai nagyszerűségét át tudjuk érezni, messziről látjuk a dolgokat, ismerjük a következményeit, tág látókörünk peremén megnőnek távcsővünk előtt az ókor ködtől körüllengett alakok. Egy csomó olyan érzést, olyan gondolatot érzünk, amelyek kortársban nem éledhettek, amelyeknek életrekelése ó-görög drámaíróban fizikai lehetetlenség. S amikor olvassuk a perzsa vének jajgatását: elapopeia — ebből a szóból haldokló kultúra hörgését halljuk ki. És azt hisszük, hogy az a görög író maga is beleérezte ezt a hörgést, maga is belegondolta, belekomponálta a drámájába a mi új érzéseinket, a mi modern perspektivánkat. Anyagot adott nekünk műélvezetre, olyan anyagot, amely képes mihozzánk is alkalmazkodni, amely alkalmas ruha arra, hogy a magunk érzéseit beleöltöztessük — s mi elég naivul azt hisszük, hogy ez a ruha sohasem takart más gazdát, hogy ezt egyenesen a mi lelkivilágunkra szabták.

Azok a régi kultúrák, amelyeknek mozaik-darabjait múzeumaink, könyvtáraink őrzik — meghaltak. Palotákból csak egy-egy tégla, irodalmakból csak pár sor, szobor-rengetegből csak egy-egy torzó maradt számunkra. Mi aztán a téglához hozzáépítjük az egész palotát, a torzóra kezet-lábat ragasztunk, a mozaik-darabhoz hozzákonstruálunk egy egész képet, egy cserépedényből egész háztartási berendezést csinálunk — aztán behurcolkodunk a palotába, beköltöztetjük a lelkivilágunkat parancsoló úrnak, az ott tesz-vesz, pihen, élvez, jól érzi magát s csodálkozik rajta: mennyire az én ízlésem szerint épült a palota, mennyire modernek voltak ezek a régi szobrászok, mennyire megjövendölték mai szükségleteimet azok a műiparosok, akik ezt a lakást évezredek előtt berendezték! Hja, a művészet örök, az esztétikus ember mindig ugyanaz volt — bölcselkedünk tovább és elfelejtjük, hogy palotáinkat magunk építettük, az ősi műremekekbe a mi képzeletünk oltott életet és a mi ízlésünk rekonstruálta a lakásunkat.

Pedig a régi formából örökre elveszett a tartalom. Azt a műélvezetet, amit a piramisok építője okozni akart, mi nem élvezzük, arról nekünk fogalmunk se lehet. Hogy mit akart megírni Aischylos, azt nem tudhatjuk: mi csak betűket, szavakat látunk s azok mögé elhelyezzük azt a belső tartalmat, amit magunkból merítünk. Hogy kit ábrázol és minő embert, milyen tartalmú témát akart ábrázolni a világ legrégibb fa-szobra — arról fogalmunk sincs. Mi csak egy kedélyes öregurat, egyiptomi életbölcset, a megelégedettség kicsit meghízott apostolát látjuk benne, egy ma vagy ma is élő embert, akinek láttán az ásatásnál dolgozó fellahoknak az volt a véleményük: ez a mi falunk bírája. És a muzeum-

ban ma is a „falu bírája" néven katalógizálják a kedélyes szobrot, amely pedig lehetett cinikus főpap, kegyetlen fáraó, nagy udvari méltóságra jutott híres építőmester vagy akár valami isten is.

Ásatag koponyákba öntjük a magunk agya velejét és elámulunk: lám ez az ember azt gondolja, amit én. Mivel pedig „okos ember azt mondja, amit én" — nagy íróvá, vagy művésszé, örökös klasszikussá lesz az a valaki, aki a maga régen elveszett lelkivilágát olyan műtermekben fejezte ki, amely alkalmas arra, hogy rég kipusztult tartalma helyett a mai néző, a mai olvasó lelkivilágát fogadja be új tartalom gyanánt. Alkalmazkodni tud, alkalmazkodni lehet új világlátáshoz: klasszikus műremek.

Ne csaljuk magunkat: elidegenedtünk őseinktől és tőlünk is vadidegenek lesznek unokáink. Amit mi siratunk, ők nem fogják siratni. A mi véres könnyeink okát nem fogja utánunk érezni senki. Bánatunkban nem osztozik a mult és nem enyhít rajta a jövendő rokonérzésének gondolata. Elpusztult a mult, amint elrohad a learatott búza gyökere, hogy a jövő évi vetés humusza termékenyebb legyen és elpusztul a ma minden szépsége, érzése és vágya, mint Asur-Nazirbal palotája, hogy tégláiból fűvel borított, mélyen föld alá került romjai fölött új emberek új várost építsenek a maguk számára, a maguk igényei szerint.

A mai Ember egyedül van akkor is, ha nincs is egyedül, mert vele van minden társa, akivel együtt teszik az Embert. Társadalmunk alkotott bennünket, úgy élünk, úgy érzünk, úgy cselekszünk, amint ennek törvényei diktálják. S amikor bennünk és általunk — talán velünk is, de lehet: ellenünkre — átformálódik ez a társadalom, törvényei elavulnak, lelke sorvad, magva kivész, — jön egy másik és új embereket alkot, akik alkalmasak az új törvények szerveinek, új eszmék személyesítőinek, új érzések burjánoztatóinak.

A társadalom az 1-es, az ember a 0, amely 10-et, 100-at csinál az egyesből. Robinsonok nincsenek: nem vagyunk magunkból valók és bennünk csak az van, ami körülöttünk.

Juhász János

A „Híd" a vajdasági magyar fiatalok egyedüli sajtóorgánuma!

A bácskai kisbirtok fejlődése

2

A Híd legutóbbi számában nagy vonalakban vázoltuk a bácskai kisbirtok fejlődését a mohácsi vésztől a legujabb korig. Most részletesebben foglalkozunk a 150—200 év előtti telepítések idejének birtokviszonyaival és földművelési módjával, mert a kisbirtokok mai rendszerének alapjait tulajdonképpen abban a korban rakták le.

A tizennyolcadik században történt telepítéseknél a telepesek mai értelemben véve teljesen szegények voltak. Alig volt más vagyonuk, mint a két dolgos kezük. Hiszen ha vagyonnal rendelkeztek, ha szülőföldjükön megtalálták volna a megélhetés legkisebb feltételeit is, akkor aligha szánták volna el magukat új otthon keresésére. Teljesen érthető, hogy csak azok vágtak neki az ismeretlen, vad vidékeknek, akiknek semmi ingatlan vagyonuk nem volt és ingóságban is szűkölködtek. Ezt a szót: *ingatlan* itt nem használhatjuk a mai értelemben, mert hiszen jobbágyembereknek — akikből a települők állottak — nem lehetett ingatlanuk, mivel az általuk használt föld és ház is a földesúr birtokában állott. A jobbágy valódi vagyona barmaiban; szarvasmarháiban, juhaiban, sertéseiben és lovaiban állott. Így a települők magukkal hozhatták egész vagyonukat, csekélyke házi bútoraikat és néhány lábasjószágukat. A földtelkeket igen olcsón adták a jövevényeknek, úgyhogy akinek néhányszor tíz, vagy száz *polturája* volt, vagy aki eladta lábas jószágait, az könnyen vásárolhatott földet. (Egy telek föld ma 38 holdnyi területnek felel meg).

Hogy tisztába jőjjünk az akkori földvásárlási és telepítési viszonyokkal, meg kell ismerkednünk a földnek 200 év előtti értékével is. Kétszáz esztendővel ezelőtt mai felfogás szerint semmi értéke sem volt a bácskai földnek. A földet nem tartották egyébnek, mint a négy természeti „elem" egyikének, amely a tűzzel, vízzel és levegővel egyformán semmibe se kerül, mint Isten ingyenes ajándéka. A földet úgyszólván csak azért becsülték többre, mint a többi „elemet", mert azon járni, építeni lehetett és fű nőtt rajta az állatok részére. A tizenhetedik század végén és a tizennyolcadik század elején a bácskai és bánáti föld nem sokkal ért többet, mint ezer esztendővel ezelőtt a népvándorlás idején, amikor „divatban" volt az, hogy a leigázott nép vezetői gyors, nemesfajú lovat, édes vizet, dús televény földet és zöld füvet ajánlottak fel a hódítók fejedelmének a meghódolás jeléül. Ennél a jelképes vagyon-felajánlásnál a ló képviselte a legnagyobb értéket, míg a

földet és vizet, amelynek előteremtésével az embernek nem volt dolga, kevésre becsülték.

Ugyanígy nem sok becsülete volt a bácskai telepítések idején a földnek. Az új telepesek nem is igen törték magukat, hogy nagy darabot vegyenek birtokukba. Megelégedtek annyival, amennyi okvetlenül kellett a táplálékuk betermésére. Sokkal jobban kedvelték a szarvasmarhákat és juhokat, azok részére pedig ott állottak a nagy kiterjedésű legelők, a „járások". Minden községnél csupán a falu szűk körzetét művelték, míg távolabbi, messzikiterjedésű határa környeskörül elhagyott, műveletlen legelő volt. A legelő eredetileg szintén a földesúri jogokat gyakorló államkincstár tulajdonában állott és azt az ujonnan alakult községek bérbevették. Ezeken a legelőkön minden falubeli nagyon csekély összeg ellenében szabadon legeltethette barmát. A juhászattal foglalkozó birtoktalan zselléreknek igen sok juhuk volt, amelyek többet jövedelmeztek, mint a föld. A földesgazdák szintén nagy nyájakat tartottak. A juh- és marhacsordák kipótolták a földesgazdák és a földnélküli zsellérek közötti vagyoni különbséget, úgy hogy akkoriban nem is különültek el úgy a gazdák és a nincstelenek (a földnélküliek) mint manapság. Társadalmilag teljesen azonos osztályba tartoztak a zsellérek és a földesgazdák. Eleinte a gazdák is csupán néhány hold földet műveltek, amennyi eltartásukra szükséges volt. Azután, amint kissé megindult a gabonakereskedelem, amint a közbiztonsági állapotok és az utak javításával lehetővé vált a gabonaszállítás, valamivel emelkedett a gabonatermelés is. Ennek a következménye az volt, hogy a földesgazda már nem tudta egyedül a családjával megművelni a földjét, hanem kénytelen volt cselédet tartani. A cseléd, bár alkalmazottként szerepelt, alig állott társadalmilag alacsonyabban, mint a gazdája. Együtt dolgozott a gazdával, együtt étkezett és egy födél alatt lakott vele.

Akkoriban a lánygyermekek ingatlant nem örököltek. Férhezmenetelük alkalmával csupán kelengyével látták el szülei. Ezért gyakran megtörtént, hogy a cseléd lányát elvette a gazda fia. Ennek a fordítottja is megesett néha: a gazda annak a béreslegényének adta feleségül a lányát, aki nála nevelkedett, akinek a hűségéről, becsületességéről és munkakészségéről meggyőződött.

Így élt egyenlően és egyformán a telepítések idejében a földesgazda, házas-zsellér és háznélküli *lakó* zsellér. Addig folyt ez az élet, amíg a jobbágyok felszabadulása után fel nem osztották a hatalmas közlegelőket. Ez a felosztás sorsdöntővé vált a falu életében, de erről majd később szólunk bővebben.

Az előbb arról beszéltünk, hogy mennyire értéktelen volt a tizennyolcadik században a föld. Ennek megvilágítására álljon itt a következő példa:

Harnckern János György hadi élelmezési biztos az 1718-ban végetért osztrák-török háborúban nagy szolgálatot tett az osztrákoknak és ezért a bécsi udvar 24.000 forint jutalomdíjat állapított

meg számára. Ennek a jutalomdíjnak a fejében felajánlották részére a mai Békés-vármegye nagyobb felét. Békés-megye földje rendkívül termékeny, de mivel akkoriban szabadult meg a töröktől és teljesen néptelen volt, nem sok hasznát vették. Harnckern nem is kapott a kincstár ajánlatán, *Békés-megye helyett egy budai vízimalmot kért a hozzávaló szőlővel együtt.* Szerencséjére a kincstár is többre becsülte a vízimalmot, mint a vármegyét és Harnckernnek be kellett érnie Békés-megye öthatod részével, amelyért a jutalomdíjon kívül még 13.000 forint készpénzt fizetett. A volt hadiszállító az ujonnan kapott óriási földbirtokot igen okosan és előrelátóan betelepítette, a telepesekkel méltányosan bánt, mindenben kezükre járt, úgy hogy a vidék hamarosan fellendült. Ilymódon Harnckern jól jövedelmező latifundiumhoz jutott, amely *ezerszeresen kifizette a befektetett tőkét.*

De sokkal később, Bácskában is megtörtént, hogy egy pohár borért adtak 5—6 hold földet. Erről később majd szintén bővebben is szó esik.

A települők — mint már említettük — igen szegények voltak, akik majdnem teljesen vagyontalanul és anyagi segély nélkül kezdtek az új haza felépítéséhez. Kivételben részesültek a Bajorországból jövő németek, akiket csak azzal tudtak elcsábítani Bácskába, hogy ingyenes utazást, házépítési segélyt és sokévi adómentességet igértek. Ezeket mind meg is adták a bajoroknak. A többi telepesek községei lassabban fejlődtek, mint a némileg műveltebb és nagyobb állami támogatásban részesülő németek falvai. Földművelésük igen kezdetleges volt. Nem termeltek mást, mint buzát, árpát, zabot, kölest és néhány kisebbjelentőségű veteményt. A kukoricát a legtöbben csak hírből ismerték. Ezt a hasznos növényt ugyan még a törökök honosították meg nálunk, azonban a magyar telepesek között csak nagyon lassan terjedt. Hiába igyekeztek a vármegyék rendeleti úton előmozdítani terjedését, a lakósság nem kedvelte. Ennek egyrészt az volt az oka, hogy nehéznek, fáradságosnak találták a művelését, különösen a kapálást. *El sem tudta képzelni a nép azt, hogy miképpen lehet megkapálni húsz-harminc hold kukoricát.*

A kukoricát így a tizennyolcadik század végén és a következő század elején csak elenyészően kicsiny területen termelték. A földesgazdák alig ültettek kukoricát, a legtöbbet a gazdasági cselédeknek bérük fejében rendelkezésükre bocsájtott földön termelték.

Amilyen kevés tengerit termesztettek, éppen úgy nem értettek a felhasználásához sem. *Nagy részét zölden megfőzve fogyasztották el.* A sertéseket akkor még nem kukoricával, hanem árpával és zabbal hizlalták.

A megművelt földek annak ellenére, hogy még csak nemrégiben törték fel, a mai fogalmak szerint igen silányak voltak. Ezt könnyen megérthetjük, ha tudjuk azt, hogy akkor még a ter-

mészetes istállótrágyát sem használták fel talajjavításra. Az istállótrágyát megszárították és tüzelésre fordították.

A gabonatermelés népszerűtlenségének a legfőbb oka az volt, hogy teljesen hiányzott a mai értelemben vett bel- és külkereskedelem. A gabonakereskedés az utak és gyors szállítóeszközök hiányában nem fejlődhetett ki. A mai gabonakereskedés és ezzel együtt a mai földművelés alapjait 100 esztendővel ezelőtt rakták le, amikor 1831-ben a Tiszán megindult az első gőzhajó. A magyar buza *először 1851-ben jelent meg Bajor- és Csehországban.* Tehát a buza külkereskedelme alig nyolcvan éves multra tekinthet vissza.

(Folytatása a következő számban) **Tóth Bagi István**

Az élet keletkezése

Nemcsak a tapasztalás nélkülözhetetlen a tudás gyarapításához, hanem a szükség is. Ha nélkülözés, kívánság nem lenne, nem sietnénk tapasztalatot gyűjteni, sőt a tapasztalatokat meg sem becsülnénk.

Mikor ezelőtt vagy 700 évvel a polgárság a kiváltságos földesurak járma alól szabadulni igyekezett és az ipari termelés fokozta a kereskedelmet, mind nagyobb szerephez jutott a pénz, mert ez ellensúlyozta a földesurak önkényét. A polgárság tehát nagy buzgalommal vetette magát a pénzszerzésre. A legértékesebb pénz az arany volt. Így természetesen sok szegény ördög törte a fejét, hogyan lehetne aranyat csinálni.

Még most is törnék a fejüket az emberek, hogy holmi vasat, rezet, ólmot hogyan lehetne arannyá változtatni, ha az a sok tapasztalás, amit az aranycsinálás közben szereztek, meg nem tanította volna őket azokra az ismeretekre, melyeket vegytannak nevezünk.

Ebből a tudományból aztán kiderült, hogy az anyagok átalakíthatósága nem függ tőlünk, hogy a világ mintegy 90 elemi anyagból van vegyülve és ezek egyikét másikká átalakítani nem lehet. Sőt ezeknek az elemeknek a vegyülését meg sem határozhatjuk, mert az saját természetüknek megfelelően folyik le. Mi csak elősegíthetjük az elemek vegyülését, de mást nem tehetünk.

De nézzük csak egy példán: A szén bizonyos melegben összevegyül az oxigéngázzal és a kettőből lesz a mérges széngáz, mely megöli az embert, állatot. A szén a kamrában van, az oxigén a levegőben és mégsem vegyülnek össze. Azonban, ha erősen megmelegítjük a szenet, akkor rögtön vegyülni kezd. Ezt a vegyülést a közönséges életben úgy nevezzük, hogy ég. Ha csak kevés levegő jut a szénhez, akkor a vegyülés lassú, vagy mint mondani szokták: rosszul ég a tűz. Ebben az esetben a vegyülés eredménye a széngáz, mely maga is ég, ha oxigént juttatunk hozzá. Termé-

szetesen, mert ez is vegyül az oxigénnel. Ha azonban a szénhez sok oxigént juttatunk, teszem, ha kályhába tesszük és jó huzata van a kályhának, akkor a szén, vagy a fa, mert az is csak szén, teljesen vegyül, vagy mint mondják elég és az a vegyület, ami ekkor származik, már nem széngáz, hanem szénsav. Vagyis az a gáz, amit emberek és állatok a tüdőből kilehelnek.

Ebből is láthatjuk, hogy nem mi csináltuk ezeket a gázokat, hanem csak elősegítettük, hogy a két elem a saját magukban rejlő erejük szerint új vegyületté alakuljon át. Ezt bizonyítja az is, ha olyan helyen akarnánk meggyújtani a szenet, ahol oxigén nincsen, akkor hiába erölködnénk, soha sem lehetne tüzet csiholni. Ezért van, hogy a jól megtömött szalmakazalnak mindig csak az a része ég, ahová a levegőben levő oxigéngáz hozzáfér. Amit mi égésnek nevezünk tehát, az elsősorban nem a meleg, hanem valamilyen anyagnak oxigéngázzal való vegyülése.

Innen van az is, hogy olyan anyagot, mely természete szerint az oxigénnel nem vegyül, meggyujtani nem lehet. A vas vegyül az oxigénnel, tehát a vas el is égethető; az arany már nehezen; a nitrogéngáz sehogy sem. Ha a nitrogéngáz és az oxigén vegyülne, akkor egy szempillantás alatt az egész nagy levegőég lángba borulna.

Azok a gázok, melyeknek belső sajátsága az, hogy egymással nem vegyülnek egykönnyen, mint elemek változatlanul megmaradnak és mint könnyű testek beborítják a földgolyóbist. Ha pedig egyidőben élő alakul ki a föidön, az csak olyan lehet, amilyen ennek a két gáznak megfelel.

Úgy kell formálnunk a gondolkodásunkat ebben a dologban, hogy nem a gondviselés csinálta számunkra a levegőt, hanem a levegő sajátos természete alkotott minket olyanná, amilyenek vagyunk. Amint hogy ezt mindjárt látni is fogjuk.

Arra vagyunk kiváncsiak most, hogy miképen is keletkezett az a valami, amit *élőnek* nevezünk s milyennek kellett lenni annak, hogy ezen a földön megéljen?

Mindenekelőtt az eddigi fejtegetéseinkből le kell szűrnünk azt a tényt, hogy azok a dolgok, amiket mi *élőknek* nevezünk, mint a fák, a növények, állatok, emberek, mint a világ is, amelynek azok is csak különös részei, ezek mind lassú, fokozatos átalakulás származékai.

Ha azt akarjuk tehát tudni, hogyan lett az élő lény, akkor elsősorban azt kell tudnunk, miből áll. Milyen anyagokból van vegyítve? Ha ezt tudjuk, akkor azt is megtudhatjuk, hogy milyen feltételek kőzött kellett annak létrejönni.

A vegytan tehát különféle módokon és eszközök segítségével elemekre bontja az élő lényt. Teszem egy 500 kilós marha testét. Azért bontja elemeire, mert mint láttuk, az elemek azok a legegyszerűbb anyagok, melyek e világot alkotják és amelyek már felbonthatatlanok. A marha teste tehát az alább felsorolt mennyiségű elemekből áll:

117 kilogram szénből
45 „ hidrogéngázból
268 „ oxigéngázból
13 „ nitrogéngázból
1 „ kénből
4 „ foszforból
8 „ mészből és egy kevés kálium, nátrium, magnezium és vasból.

Természetesen ne is gondoljunk arra, hogy ahogyan elemeire bontottuk a marhát, úgy ha ezeket az elemeket összevegyítenénk, megalkothatnánk az élő szarvasmarhát, melyet már csak a legelőre kellene hajtani. Ne gondoljunk ilyesmire, mert mint már sokszor mondottuk, nem mi vegyítjük az elemeket, mi legfeljebb elősegítjük vegyülésüket.

Sok tudatlan ember éppen azért hiszi, hogy az élőlény másvalami, mint az ásványok, mert hogy a tudomány ásványokból nem tud élőlényt csinálni. Mintha bizony az embernek rendelkezésére állanának mindazok a föltételek, melyek szükségesek ahhoz, hogy ásványokból élő alakuljon.

Egyik társunk igen jól tud főzni. Olyan birkapaprikást főz, hogy a vicispán is megnyalhatná utána az ujját. De hiába adnám oda neki a birkát, sót, paprikát, zsírt és nem tudom még micsodát, azt mondván neki, hogy ide hát azt a paprikást, de rögtön! Azt fogja felelni, hogy azt nem lehet, hogy neki még *idő* is kell ahhoz, hogy ezekből a dolgokból paprikás legyen.

Hát bizony a természet nagy konyhájában is egyik igen fontos valami az idő. Ahhoz, hogy az elemekből élőlény alakuljon, sok millió esztendőre van szükség. Aki nincsen tekintettel arra, hogy minden átalakuláshoz idő kell, még pedig minél nagyobb az átalakulás, annál több idő, annak sohasem lesz a világ dolgairól helyes véleménye. Arra a szóra, hogy legyen, éppen úgy nem lesz birkapaprikás, mint semmi egyéb.

Ha tehát azt akarjuk tudni, hogy hogyan keletkezett az élet, azt kell kutatni, hogy a világ átalakulása hogyan folyt le az időben. Másszóval úgyis mondhatjuk, hogy az élet keletkezését a világ átalakulásának története magyarázza meg.

Ott kezdtük elbeszélni az anyagok átváltozásának históriáját, amikor földünk a napból kiszakadva megkezdte keringő útját róni körülötte. Földünk akkor még tüzes vegyülete volt az olvadt és gőzölgő anyagoknak. Hol voltak és milyenek voltak akkor azok az anyagok, melyek az élőlény szervezetét alkotják?

Mindenekelőtt hol volt a szén? Azokután, amiket a szén vegyüléséről tudunk, mindenki elképzelheti, hogy ott, ahol a legkisebb hőmérséklet is akkora volt, mint a vasolvasztó kemencében szokott lenni, a szén oxigénnel vegyülve, mint szénsavnak nevezett gáz borította be a világot. Az bizonyos, hogy minden szén számára nem jutott elég oxigén, ebből a szénből, mert az oxigéngáz egy részével a hidrogéngázzal vegyülve vízgőz lett, persze nem is

lett gáz, henem a helyzetének megfelelően, mint folyékony anyag úszott a többi olvadt kő levében. Mikor annyira lehült a föld, hogy a kövek megkeményedtek, azok repedéseiben a folyékony szén is megkeményedett. Ilyen gázzá nem vegyült szén a grafitnak nevezett ásvány, mellyel a kályhacsöveket szoktuk fényesíteni és a gyémánt, mellyel a gazdagok díszítik magukat.

A szén tehát, mely az élőlény testének legfontosabb anyaga, mint gáz borította be a földet. Az oxigén, mely szintén ép oly jelentékeny része az élő testének, mint a szén, a szénnel volt vegyülve s mint láttuk a földetborító szénsavat alkotta. Tiszta oxigén abban az időben nem volt a világon.

Az állatokat az jellemzi, hogy életük fentartásához tiszta oxigénre van szükségük. Ha tehát ebben az időben állati lény került volna a földre, azonmód rögtön el is pusztult volna, mert oxigén nélkül egy pillanatig sem élhetünk sem mi, sem az állatok.

Mikor a föld már annyira lehült, hogy a levegőben levő vízpárából eső lehetett és a földön nagy tócsákat, tengereket alkotott, akkor a levegőben levő rengeteg szénsav egy része lecsapódott az esővel a vízbe és a vizek szénsavval voltak telítve.

De a vizekben nemcsak szénsav van feloldva, hanem szénsavval vegyült mész is. Egy hatalmas villámcsapás a vízbe, tudjuk már, hogy a vizet felbontja oxigén- és hidrogéngázra, de más következményei is vannak a villámáramnak. A vízben oldott szénsavas mészből karbitot csinál, ami a vízzel vegyítve acetiléngázt alkot. Az acetilén pedig semmi egyébb, mint szén- és hidrogéngáz vegyülete. Vagyis olyan vegyületcsoportnak a tagja, mely az élőlények testének ugyancsak lényeges része.

Az anyagnak ezeket az átalakulásait csak azért írtuk le, hogy lássuk, hogy a természet nagy konyhájában összehordott anyagok, a maguk belső erejükből bizonyos körülmények közölt, hogyan egyesülnek új és új anyagokká. Ha ezt az átalakulást megértjük, akkor annak a bonyolult anyagnak lassú összeszerveződése, amit *élősejtnek* nevezünk, egy csöppet sem csudálatos. Az anyagok megvannak, a szakács maga az anyagnak a belső ereje; csak idő kell és megfelelő körülmény, hogy összevegyüljön az a vegyület, melyet élősejtnek nevezünk.

A nagyítóüveg megtanított bennünket arra, hogy a fának, növénynek, állatnak a teste sok-sok millió szabad szemmel nem látható apró kis sejtecskéből áll. Egy ilyen kis sejtecske éppen olyan, mint a kemény héja nélkül való tyúktojás. Ilyen apró, de milliószor kisebb sejtekből van összetéve az élőlény teste. A bőr, a csont is ilyen sejtek.

Ezeknek a sejteknek az a furcsa tulajdonságuk van, hogyha alkalmas anyagokkal érintkezhetnek, azokkal vegyülnek, éppen úgy, mint a vas az oxigénnel. De míg az oxigénből és vasból egy új vegyület, a rozsda lesz, addig ezekből a sejtvegyületekből, ha más vegyületekkel vegyülnek, újból csak sejtvegyület lesz, melynek

csak nagysága növekedik, mignem bizonyos határon túl nem nő, megoszlik és az egy sejtből kettő, három stb. lesz.

Ilyen ősi kis sejt a szénsavval és szénsavas mésszel telített langyos vízben vegyült össze azokból az anyagokból, melyek abban a vízben föloldva voltak. Bizonyos, hogy sok évezred alatt végbemenő örökös vegyülés és bomlás folyamata után jött létre. Egy napon földünk valamely zugában az egymással érintkező szénvegyületekből tehát olyan vegyület állott elő, melyet élősejtnek nevezhetünk, mert ebben a sejtben anélkül folyt tovább a vegyülés, hogy annak összetételében lényeges változás állott volna elő.

Miből állhatott és miből gyarapodhatott ez a sejt? Nyilvánvaló, hogy csak az őt környező anyagokból, vagyis szénből, oxigénből, hidrogénből, mészből, néhány oldott fémvegyületből, kénből, foszforból. Vagyis csak olyan anyagokból, amelyek a vízben föloldva előfordulnak. Ezek az anyagok vegyültek sokmillió év alatt élő sejtté. Ez a sejt pedig az őt körülvevő anyagokat szedte magába, azokkal vegyülve növekedett, szaporodott.

Az élőlény tehát végeredményében nem más, mint a holt anyagok olyan vegyülete, mely folyton-folyvást vegyül, anélkül, hogy maga lényegében megváltozna.

Ezt a folytonos vegyülést nevezzük életnek. Ha a vegyülés megszűnik, akkor azt mondjuk az élőről, hogy meghalt.

A vegyülés azonban, mint mondottuk, egymással érintkező elemek, vagy vegyületek vegyülése, így minden élő teste csak olyan vegyület lehet, amelynek anyaga már előbb, mint nem élő volt része ennek a világnak. Bennünk tehát semmi más sem lehet, mint ami már létezésünk előtt is volt e világon.

Milyen volt tehát az első élő?

Csakis olyan sejt vagy sejtcsoport lehetett, amely az őt környező anyagokkal alkalmas módon vegyülni tudott. Mi környezte őket? A vízben mint mondottuk, különféle sók voltak feloldva, olyanok mint a műtrágyák, aztán foszfor és kén. A levegő pedig telítve volt szénsavgázzal. Az élőlény tehát csak ezekből álló új vegyület lehetett. De ezekre az anyagokra, amint évmilliók alatt létrejött, múlhatatlanul szüksége volt, hogy a további vegyülés és a velejáró növekedés lehetővé váljék.

A vízben élő kis sejtcsoport tehát nemcsak a vízből, hanem a levegőből is szedte magába a vegyüléshez szükséges anyagokat, így teste egy része a vízből kinőtt. Azonban úgy járt, mint a függőlegesen vízbedugott bot: földűlt. A parton azonban, ahol az alsó fele a lágy iszapba ért, már nem dőlt föl, hanem nőtt, nőtt mindig magasabbra, mert a levegőben lévő sok szénsavból sok-sok új sejtje szaporodott. Amint nőtt, úgy nehezedett és annál mélyebben sülyedt be az iszapos földbe.

A földben azonban már kevesebb volt azokból a sókból, melyek a vízben oldva bőséges anyagot adtak neki a vegyüléshez. A földalatti része tehát elágazott, arrafelé nőttek ágai, merre több nedvesség és több só volt. Mint a fűzfa gyökerei.

A földfeletti rész is elágazott, mert annak a sok millió sejtnek, mely a földalatti részt alkotta és nem fért a levegőben lévő szénhez, a levegőben lévő rész szerezte a szükséges szenet; így a sok ághoz jobban hozzáfért a levegő szénsava. Persze ahogy a gyökér sejtjeinek szükségük volt a levegő szenére, úgy a törzsnek szüksége volt a föld sóira és nedvességére. Hogy ezekhez hozzáférjenek kis csatornák alakultak a sejtek között, melyeken a sók fölfelé, a szén pedig lefelé utazott.

Ime előttünk az ősidők erdeje: hatalmas törzsű, óriás lombtalan fák, melyek beborították az iszapos földeket. Nőttek; gyökereik új hajtásokat hoztak és mohó étvággyal szívták föl a levegő szénsavát. A szénsav bennük felbomlott, a szén a fák anyagává lett, a fölösleges oxigén pedig a kéreg nyílásain visszajutott a levegőbe.

Még ma is csak ilyen élőlények lennének a világon és semmiféle más nem volna, ha ez óriási lombtalan fák környezete meg nem változik.

Ezek az erdők a földnek mind nagyobb részét borították be és szívták magukba a rengeteg szénsavat s helyette kilehelték a sok oxigént, míg végre a levegőben a szénsav annyira megfogyatkozott, hogy ezek a hatalmas törzsek többé elég szénsavhoz nem jutottak, elpusztultak. A fiatalabbjai azonban nem pusztultak el, hanem sok-sok ágat növesztettek, hogy így még több szénsavhoz jussanak. Mikor így sem fért hozzájuk elég, akkor kisebb-nagyobb vékony, lapos hajtások nőttek ki belőlük s így már elég szénsavat tudtak beszívni. Így jöttek létre sok százmillió év alatt a lombos fák, leveles növények.

Mint a tűz sem oltja el magát, úgy ezek a vegyületek, melyek az élő sejtekben végbementek, örökösek voltak. A fők örökéletűek voltak s csak akkor pusztultak el, mikor a külső körülmények megakadályozták a további vegyülés lehetőségét. A fában, ha nagyon megvastagodott, a belső sejtek egyikéhez, másikához nem jutott el a szén, vagy a szükséges sóanyag, akkor azok a sejtek azonnal meghaltak, a fa közepe korhadni kezdett, odvas lett.

De mint már mondottuk a vegyüléshez meleg kell. A szén az oxigénnel csak akkor vegyül, vagyis gyúl meg, ha előbb jól felmelegítjük, vagy mint közönségesen mondani szoktuk: meggyújtjuk.

Hogy a szén és a sók a fák élő anyagává alakulhassanak át, melegre van szükségük. Amig a föld jó meleg volt, addig ezek a rajta lévő növények folyton nőttek. Amint azonban a föld hült s a meleg csak a nap sugaraiból áradt a földre, azok a fák, melyek oly vidéken éltek, hová a nap sugarai az év egy részében nagyon ferdén estek a földre, nagy veszedelembe jutottak, mert nagyon lehült a levegő. A hidegben a vegyülés megakadt, vagyis megszűnt az életműködés s mert így nem volt egyidőre szüksége szénsavra, a levelek lehullottak. Ellenben, mikor ismét magasabban állott a nap s így melegebb lett, a fa sejtjeiben ismét megindult a vegyülés, szükség lett szénsavra. A lehullott levelek helyén tehát újból sej-

tek növekedtek, melyek levéllé alakulva nyúltak a nélkülözhetetlen szénsav után, mint a koldús keze a kenyérért.

Ezek a növények örökéletűek voltak, nem volt virágúk, magvuk, a gyökereikről szaporodtak, vagy letört és az iszapba hullott ágaikban éltek tovább, mint ez elmult növényvilág korcs utódai: a zsurlófélék sekély tavaink, vagy patakjaink partján.

Némely része a földnek annyira lehült, hogy a vékonyabb törzsekben nemcsak ideiglenesen, hanem végleg megszűnt az élet. A sejtekben a víz megfagyott, megrepesztette a sejt falát és meghalt a sejt. Ezeknek a növényeknek csak a gyökereiben maradt meg az élet s mikor a melegebb idő beköszöntött, a gyökérből indultak ki vékony hajtások. Ezek persze egy félév alatt nem nőhettek fává, csak földön fekvő alacsony növények maradtak. Ezeket a tulajdonságaikat ezek a növények meg is tartották, mert a szerzett sajátság természetükké vált és éppen olyan lassan enyésztek el e sajátságok, mint amilyen lassan és nehezen keletkeztek.

Gondoljunk most arra a lehetőségre, hogy a vízben uszkáló őssejtek egy része szárazra vetődött. Bizonyos, hogy jórészük elpusztult, de akadhatott néhány, melyben a vegyülés úgy folyt tovább, hogy a sejtcsoport egyes kis sejtjei egymást szítták föl. Nem haltak meg. A több sejtből ugyancsak egy sejt lett, de addig élt, amig egy eső ismét a vízbe sodorta. Itt újra szaporodni kezdett, de a szerzett tapasztalatot megőrizte: a belső sejtfalak most már úgy képződtek, hogy ha szükség lesz rá, könnyen lehetővé váljék az egysejtté való összeolvadásuk. Így ezek valahányszor olyan változott viszonyok közé kerültek, melyek lehetetlenné tették számukra, hogy a külső világ anyagával vegyüljenek, vagyis ha nem volt a vegyülethez szükséges meleg, vagy nem fértek a sók vizes oldatához, vagy szénsavhoz, egyszerűen egymásbaszívódással tartották fönn életüket mindaddig, mig ismét kedvezőbb körülmények közé kerültek.

Ez, bizonyos, hogy értékes szerzemény volt olyan világban, mint a mi kis földi világunk, melyben az időjárás, az eső, hideg, sőt a föld felületének anyaga is folyton változik. A növényi lények ezt a valószínűleg csak későn szerzett tulajdonságukat jól megőrizték, sőt nemcsak megőrizték, hanem még fejlesztették is, mert a külső változások mindig szeszélyesebbek és szélsőségesek lettek.

Az is bizonyosnak látszik, hogy az olyan kis növény, mely csak néhány sejtből állott, könnyen elpusztult, ezért minden élő a maga életbenmaradásának érdekében gyarapítani, növelni kénytelen testét. Sok-sok millió sejt rakodik egymáshoz s azért együtt alkotják a bokrot, fát stb. Ezek között a sejtek között azonban néhány megőrizte azt a sajátságát, hogy szükség esetén egymással egyesülve, minden környező anyag fölvétele nélkül is életben tudott maradni.

Ezek a sejtek persze a növény szélein fejlődtek, hogy könnyen egyesülhessenek, ha úgy alakulnak a változások, hogy az

egész növény életműködése lehetetlenné válik. A leggyakoribb veszedelem, mely földünkön az élővilágot érhette, a hideg fagy és a nyár száraz melege volt. Ez a két változás a mi és a tőlünk északra eső vidékeken olyan szabályos azonban, mint földünknek a nap körüli útja, így a növények nagyrésze úgy alakult, hogy élete már csak a meleg és nedves időre terjedt ki. Ez alatt a rövid idő alatt legfőbb belső törekvésük az volt, hogy azok a sejtek, melyek majd a továbbélést lehetővé teszik a jég alatt, kifejlődjenek.

Évmilliók alatt a mindig rendszeresen beköszöntő száraz nyár és kemény tél azt eredményezte a kisebb növényekben, hogy már meg se várták a szárazság beköszöntését, siettek törzsüket megnövelni annyira, hogy elég erősek legyenek azoknak a sejteknek a kifejlesztésére, melyek a továbbélő sejtek egyesülésükkel megalkotják és amint ez az alvó sejt kifejlődött a növény szépen elszárad, életműködése megszünik.

Ilyen fejlődési fokon áll a mi buzánk is. A szár végén a termő és porzóssejtek kifejlődnek, egymással egyesülve alkotják azt az egysejtű lényt, melyet mi buzamagnak nevezünk. Ez a magnak nevezett növénysejt aztán elél akár ezer évig is, kibir nagy hideget és ha alkalmas anyagok közé jut, mint az oldott sók és szénsav, akkor rögtön megindul a vegyülés benne ezekkel az anyagokkal és a magsejt szaporodni fog, gyökér és szársejtek képződnek, melyek megint addig fejlődnek, mignem a továbbélést biztosító új mag ki nem fejlődik.

Az a számtalan különböző fajtájú növény, mely ezt a földet borítja, benne volt a világot alkotó parányok ama erejében, mely képessé tette őket arra, hogy egymással egyesüljenek, vegyüljenek, hogy mivé vegyültek a változott körülmények között, azt láttuk; hogy mivé fognak még alakulni, azt nem tudhatjuk, mert nem ismerjük apróra, hogy hogyan változik a világ és hogy ennek a változásnak lassú évezredes hatása milyen hatással lesz tovább az élő növényvilág alakjára, életműködésére.

Mindamellett azért nagy vonásokban sok mindent láthatunk előre is, mert a mult tapasztalata növeli előrelátásunkat.

Földünk és a nap lassan kihűlnek. Tehát sok évezer multával földünk jóval hidegebb lesz. Amint hidegebb a levegő, úgy kevesbedik az eső, mert több és több hó és jég halmozódik össze a vizekből a föld sarkain és a tengerek párolgása is kisebb lesz. Így nagy földterületek válnak száraz pusztasággá, hol ma hatalmas erdők borítják azt. Ezeknek a fáknak a helyét olyan tömlős növények fogják elfoglalni talán, melyek ha eső esik teleszívják magukat egy évre való nedvességgel is, hogy a legközelebbi esőig el ne vesszenek. Ilyen növények ma is vannak Mexikó esőben ritka vidékein. Ezeket a növényeket agavenak nevezik.

Bizonyos, hogyha a mi nyarunk is csak hat hétig fog tartani, nagy ákácos erdeink lassan átalakulnak olyan kis növényekké, melyek hat hét alatt befejezik életútjukat. Hat hét alatt kikelnek,

megnőnek és megtermik magjaikat, spóráikat, mint a gombák s ezekben a magokban szunnyadnak el 11 hónapra, hogy a rövid nyáron kikelve leéljék rövid kis életüket.

Teres földjeinket apró kis zuzmók és moszatok fogják néhány hétre élettel beborítani, aztán az egészet hosszú tél hava, jege takarja el, míg egyszer csak eltűnik az élő vegyület a földről, mert nem olvad el a jég, hanem mint a hold körülöttünk, úgy fog forogni kihült földünk az alig melegítő nap körül.

S az a sok becsvágy, szenvedés és nyomor, mely az élők nyomorúsága, el fog tűnni a földről, de nem tűnik el anyaguk, amiből össze voltak téve, az örökké megmarad. Így maradt meg, mint kőszén világunk első nagy élettömege, a legelső lombtalan őserdők fái.

Ezek a fák és átalakult utódai: a mi erdeink és gyümölcsöseink maguk is részt vesznek a világ átalakításában. A legnagyobb átalakító hatásuk az volt, hogy a földet borító rengeteg szénsavat fölbontották szénre és oxigénre, a szén mint szilárd anyag része lett a földnek, a levegő pedig megtelt oxigénnel s ezzel lehetővé vált, hogy egy másik élővilág alakuljon ki az egyszerű élő sejtből és ez a másik világ az állatok világa.

Dobai Mátyás

A „Híd“ a jugoszláviai magyar fiatalok egyetemes szellemi közösségét hirdeti.

Minden jugoszláviai magyar fiatalnak érdeke és kötelessége a „Híd“-at támogatni.

Olvasd és terjeszd a „Híd“-at!

In memoriam!

Koratavaszi délután volt. A már bukó nap sugaraival bearanyozta a bogárhátú piroscserepes házikókat. Az utcán kandi szemű kiváncsi gyermeksereg, síró asszonyok, komor, fekete ünneplőbe öltözött férfiak. Temetünk! Izmos magyar legények vállukon viszik halott pajtásuk kihült tetemét. A koporsón a név és egy szám:

Nagy János, élt 19 évet.

A név jelenti azt a törhetetlen akaratú munkatársunkat, aki a faluból felénk nyújtá jobbját, hogy vele és benne találkozzék ifiúságunk két nagy rétege. Erős lelkében, melyet oly törékeny lázemésztett testbe fújt a mindenható természet, nagy tervek lángoltak. Magában hordta az örök munkálkodás csodálatos csíráit. Mint gazdakőri titkár és tűzoltótestületi műkedvelő fáradhatatlanul rendezte faluja kultúrestéit és színielőadásait, de talált még mindig időt, hogy »Híd«-unkban a muzslai szokásokat ismertesse. Munkatársa és terjesztője volt több magyar napilapnak is.

Ürt hagyott maga után. Koporsóján a tizenkilences szám egy fájdalmas felkiáltás. A két zenekar lassú gyászzenéjének ünnepélyes ütemére lépked a hosszú temetési menet, a sötét sír szája felé, hogy elföldelje Muzsla, a falu legszebb reménybimbóját. Csuklik a sírás, hangzanak a tompa szertartásszavak. Bevégeztetett! A test föld alatt pihen, Nagy János a magyar nóta örök bús hangjaival búcsúzik: »Itthagyom a falutokat . . .« Nagy János itthagyta a falut, itthagyott bennünket. De itthagyott egy nagy gondolatot is örökségképpen: Az együvétartozást. S mi szerte visszük az élet rögös útjain ezt a testamentumot.

Fiatal társunk emléke és törekvései bennünk él tovább. Zászlótartók eleshetnek, de az igazi zászló, soha.

Az élete kora tavaszán halt el Nagy János, temettük őt, gondoltuk, éreztük és írtuk e sorokat 1935 március ídusán.

—gner

FIGYELŐ

Kisebbségi irodalmi szemle

A kisebbségi új magyar nemzdék irodalmi megmozdúlása mind erősebb bizonyságot tanusít azon öntudatosító és jövőt-építő munka mellett, amely jövő életünk kultúrális és gazdasági útját egyengeti és erősíti. Az ifjú erők reményteljes akarásai nem vesznek el, de az eredmények mindég újabb és újabb kőletételt jelentenek jövő életünk országutján.

Ennek a nagykiterjedésű kultúrmunkának dokumentumáúl mutatjuk be erdélyi testvéreink két neves írójának nemrégiben megjelent könyveit.

Dr. Jancsó Elemér és László Dezső könyve tiszta és átfogó képet ad az erdélyi új magyar irodalomról, (liráról) és a történelem helyes szemléletéről.

Szükséges, hogy ezt a két könyvet alaposan ismertessük, mert nem találtunk eddig könyvet, amely jobban érintette volna törekvéseink és célkitűzéseink vonalát.

•

Dr. Jancsó Elemér:

Az erdélyi magyar líra tizenöt éve

Kolozsvár 1934

A kis könyvecske az erdélyi kisebbségi magyarok tizenöt évnyi irodalmi munkásságának átfogó alapos tanulmányát adja. Jancsó Elemér, — akinek írásai már a „Híd" hasábjain is szerepeltek, — biztos meglátással és művészi érzékkel festi apró mozaikjait, amelyeknek összeállitásából mesterien ragyog tizenöt év lírája. A csempéket saját tudásával és fölkészültségével csiszolja beilleszthetővé. A kép nagyon egységes és egész. A társadalmi háttér mint szerves kapcsolat fogja egy rámában az összegyüjtött értékes mozaikokat.

1918 az utódállambeli magyaroknak nagy forduló pontot jelentett. Új életkezdetet, ami természetesen az irodalomnak is új korszakot jelentett. A kisebbség új idők előtt állt, ahol új társadalmat kellett berendeznie s új dalokkal indulnia a jövő felé.

Ebből az adott helyzetből indul ki az író.

Az erdélyi magyar lírának három új irányvonalát tünteti fel. A konzervativ, a modern és a szabad verselő lirikusok csoportját. A három csoportnak hűen megrajzolt társadalmi háttere érezhetően nagy szerepet játszik. Itt látjuk már az új irodalmi-történet levegőjét, amelynek következetessége sokkal valószerűbb, mint a konzervativ „hatáskereső" irodalom-történészek tudásfitogtatása. Mert életet látunk a megfestett alak mögött, nem odvas kodexeket és szibillákat.

Az impérium változás után legelőször a konzervativ líra képviselői szólaltak meg. Jékei Aladár és Szabolcska Mihály. Mindkettő irodalmi munkássága még háború előtti eredetű. Lelki-

víláguk nem a mában él s eszményeik a megszokott multhoz húzódnak vissza. Bár Jékei tanúsít valamennyi vonzódást a modern lírikusok felé.

A modern lírikusok képviselői már Ady nemzedékéből fejlődtek ki. Az erdélyi irodalmárok csatlakoztak a Nyugat forradalmiságához, mely létfeltétele volt az erdélyi modern magyar líra kifejlődésének. Jancsó Elemér itt átfogó képet ad a modern magyar irodalom fejlődéséről. Ady, Babits, Kosztolányi és Móricz, a nyugatosok táborának politikai és világnézeti felfogásáról.

A modern erdélyi líra Reményik Sándorral indult s kapta a kitisztult transzilvánista jelleget.

Reményik Sándor egyénisége és művészete mindmáig vezető név a transzilvánista irodalom zászlóján. Problémái az örök emberi problémák, s éppen ezért a világnézeti harcokban nem foglal állást. Költészetének főiránya az ideálizmus.

Reményik mellett Áprily Lajos a másik képviselője a modern lírai iránynak. Nevét határokon túl is ismerik a magyar olvasók.

Áprily, a magányos költő a „Tetőn" című versével lépett a neves költők közé, amely elválaszthatatlanná tette őt az erdélyi magyarságtól. Verseiben forr az egész erdélyi magyar sors. Értékes és termékenyítő munkásságát hirtelen Pestre költözése szakitotta félbe.

Rajtuk kivül még neves képviselői a modern lírának Tompa László, Szombati Szabó István, Bárd Oszkár, Tinta Zoltán és Walter Gyula az intellektuel költő.

A modern költészet régi formáit fölhagyva a szabadverselők is helyet követeltek az erdélyi Parnasszuson. Walt Withman hatása alatt sokan beleszerettek a szabadvers formanélkülségébe.

Bartalis János és Szentimrei Jenő a szabadverselők első képviselői. Bartalis már háború előtt nagy föltünést keltett szabadverseivel, még annakidején elnevezték „magyar Walt Withmannak". Költészetének ugyan formailag kevés köze van a szabadverseléshez, de meglátásai és mondanivalói szabadok és újak. Ami a legértékesebb nála, ő az erdélyi falu első megszólaltatója. Az erdélyi paraszt őszinte lelkülete jut nála kifejezésre s verseinek szabadságán keresztül érezzük a föld széles lehelletét.

Szentimrei Jenő a másik erdélyi szabadverselő, de egyuttal irodalomszervező és reformátor is. Egy-két erdélyi irodalmi folyóirat megteremtése az ő nevéhez fűződik.

Költészetét az egyetemesség jellemzi. Az érzelmeknek: vágyakozásnak, félelemnek festése hatalmas erők szócsövén keresztül hallik. Érezni szavaiban a prófétai elhivatottságot. Erdélynek és az erdélyi magyarságnak az egyetemes, kozmikus életét énekli meg.

Az új magyar nemzedék életbefordulása új levegőjével teljesen új környezetet és fejlődési lehetőséget teremt a kisebbségi magyar irodalomnak. A világnézeti harcokkal meginduló ifjú szellemi munkások táborával kifejlődik az új helyzet, amelynek adottságai mai napjainkig diktáló tényező úgy kultúrális, mint gazdasági tekintetben. Ennek a kornak a festését talán még senki sem adta annyira élethűen az ifjúság kezébe, mint Jancsó Elemér biztos meglátása. Pár mondatban festi a főiskolások önmagukra ébredését s az Erdélyi Fiatalok táborában meginduló új harcot a kisebbségi jövő kiépitéséért.

A világnézeti és politikai harcoknak ebben a nagy zűrzavarában indulnak a mi költőink, az új magyar nemzedék dalnokai, — élükön Dsida Jenővel.

Dsida Jenő már ifjú éveiben az „Erdélyi Helikon" munkatársa és a „Pásztortűz" segédszerkesztője.

Írásaiban az ifjú mindent-támadás a vezérmotivum. Kedvenc témája a szerelem és a halál: ami még Ady hagyománya. Dsida Jenő a hangulatok embere, mint nagy mestere, de nem tud a szenvedők igazi szócsöve lenni. Ezt a hangot erősebben pengeti meg ifj. Szemlér Ferenc a humanista költő. Szemlér a mai ifjúság szenvedésének, nyomorának és munkanélküliségének a költője. „Ismeretlen és új idők árja dübörög, s az ucca sarkon éhező tömeg rázza felénk vad ökleit".

A fiatal erdélyi lírikusok közül megemlitjük még Kovács Istvánt, Kiss Jenőt és Dánér Lajost.

Jancsó Elemér könyve nagy érték az új nemzedék számára, de nagy érték azok számára is, akik majd egykor földolgozzák az utódállamok magyar irodalmát.

László Dezső:

A siető ember

Kolozsvár 1935

Izlésesen kiállitott könyv történelmi tanulmányokat tartalmaz a magyar multból. Szerzője László Dezső a történelem keresztül-kasul ismerője, kritikusa. Meglátásai biztosak, útmutatók és sietve előretörők. Átfogó tanulmányai visszavisznek bennünket a Zrinyiász nagy költőjének korába és híven láttatják harcos elődeink életét, tudását és küzdelmes munkájukat, amelyet fajuk megvédéséért fejtettek ki. A társadalmi élet mindenkori fejlődésének és váltakozásának sajátos képét adja. A siető századok szervesen egymásba kapcsolódva viszik előre a történelem zászlóját. Szinek és jelszavak tünnek el, — új arcok és akarások ragadják tovább az emberiség lobogóját. Siet az élet. A jövő rejtelmes köde közeledik s a mult a feledés örök homályával birokra kel.

Ezt a homályt oszlatja el László Dezső könyve korhű képeivel és gazdag, fordulatos nyelvezetével.

Első tanulmánya: „Történelmünk helyes szemlélete".

Korok és társadalmi rendek változásainak okaít mindig a múltban fedezzük fel. Hogy jelenünket jobban megértsük és kiismerjük, kell, hogy történelmünket helyesen szemléljük, s ezáltal jövőnk következetesebb és biztosabb legyen.

A régi, elavult történelmi módszereket újakkal kell fölváltani. Hogy a régi történelmi módszerek hibáit elkerüljük, két életbevágó tényt kell felfedeznünk:

1. az élet sokkal szélesebb körben folyik, sokkal összetettebb, mint ahogy azt eddig gondoltuk,

2. az összetettebbnek mutatkozó élet egyes vonatkozásai között a szerves kapcsolat sokkal szorosabb, mint ahogy azt eddig hittük.

Innen tisztán látható, „hogy korunk legnagyobb dekadenciája az a tény, hogy nem ismerjük a tények legfrissebben elénk bomlott világát. Ez az általános tétel a történelemre vonatkoztatva is igaz".

A történelem helyes szemléletére óriasi szükség van. Ifjuságunk történelmi szemlélete pedig elég szegényes és nagyon hiányos. Régi történelmeink úgy az irodalmiak, mint a társadalmiak helytelen beállitással egy-két ember életrajzával foglalkoztak. Az uralkodók körül társadalmi környezetet a hadvezérek élete szolgáltatta. Népet, falút, parasztot eddig sehol sem láttunk. Az irodalom történeteknél sem látjuk tisztán a társadalmi hátteret. Ha azt meg akarjuk ismerni visszamenőleg, akkor az irodalmi munkákat kell elolvasnunk. Történelmeinkben sehol sem találunk szoros kapcsolatot a korok között.

A történelemnek széles téren kell mozogni és szervesen egységes képet adni. A történelem ne csak életrajz töredékekből álljon, sem fejedelmi udvarok fényképeiből, de adja a népet és

annak helyzetét, a szervet, amelyben az irányitó erő mozog.

Második és harmadik tanulmánya, a magyar mult két nagyalakjával Zrinyi Miklóssal a költővel és Bethlen Gábor erdélyi fejedelem életével foglalkozik.

Zrinyi történelmi alakja plasztikusan emelkedik ki a multból s előttünk lebeg a régi dolgozószoba hatalmas tölgyfaasztalánál a siető ember: a Szigeti Veszedelem nagy költője. Tisztán látjuk benne a költő és a politikus szellemnek egyesülését, az elvi harcok biztos állásfoglalóját, a Habsburg politikának tragikus áldozatát.

„Bethlen Gábor halotti maszkja," — a multból fölelevenitett fejedelem életét vetiti elénk. A vallásos főúr hatalmas politikai és szellemi harcos egyéniségét — László Dezső — történelmi vetitése történelmi hátterében korhűen beolvasztva láttatja.

Befejező tanulmánya a „Falu jegyzője és az Elsodort falu" — regények élet és irodalmi kapcsolatának fejtegetése.

Mindkét irányregény a társadalom hibáit kiáltja az olvasó szívébe. Mindketten társadalmi átalakulást sürgetnek. Eötvös egyszerűnek látja ezt a folyamatot. Elképzeléseinek alapvonalai sokban hasonlitanak a mai marxizmushoz. Szabó Dezsőnél az átalakulás nemcsak elvi, de életkérdés is. Nem ad egy új rendszert, de rákényszerít annak keresésére.

Ez a két nagy regény a mai ifjúságnak az élet és az irodalom szétválaszthatatlan egységét adja.

*

Ez a két könyv méltán láttatja az erdélyi új nemzedék öntudatos helyzetfelismerését és törekvéseinek tisztán látását.

Az új utak egyengetése mindig közelebb hozza a jövőt. **Lévay Endre**

Egyetemi élet

Beográdi levél

A beográdi magyar főiskolások irodalmi és művelődési egyesületéről egy idő óta keveset hallani. Az egyesület a mult félévben valóban inkább befelé élt. Beérte azzal, hogy tagjai létfentartási szükségleteit kielégitse, más részt pedig kellemes, szórakoztató és főként hazai nyelvű otthont nyujtson.

A tagok egy része tudvalevőleg pincérkedéssel, tejhordással, magán vállalatoknál, vagy lapoknál való munkával könnyiti meg életét. Néhányan az egyesülettől kapnak kosztot és sajnos nem minden szempontból kifogástalan lakást. A fiúk legtöbbje valóban szorgalmas, jól vizsgázik és egyrészt ezzel másrészt a tagok csekély számával magyarázható az, hogy az egyesület eddig nem tudott kiáltó kultúrális eredményeket felmutatni. A tavaszi üde napok beköszöntésével, de tán legfőként a vizsgatávol miatt, ismét fölélénkült a klubbélet. A közelmultban például az egyesület sikeres tánc és élénk érdeklődéssel kísért vitaestéket rendezett. Igy mult hó 20-án este Csapó Sándor ismertette a Freudizmust és psihoanalizist. Ugyanezen hó 27-én Szilágyi Nándor tartott érdekes és fordulatos előadást „Quadragesimo anno" cimen a keresztényszocializmus eszméinek bemutatásával. Április 3-án este Ács József tartott szépen rendezett ismeretterjesztő előadást a képzőművészetről.

Április hó hatodikán, szombaton este, fönnállásának két éves évfordulóját ünnepelte a Bólyai Farkas. Az irodalmi rész keretében Csapó Sándor elnök megnyitóbeszéde után Cellik Ist-

ván olvasott föl Bólyai Farkasról mindvégig érdekes és lekötő tanulmányt. A nyomorban elhunyt világhirű magyar tudós számára megjelölte ezt a helyet, mely őt a később fölépült Einstein féle relativitás korszakalkotó fontosságú elméletének alapkő letevői között méltán megilleti. Utánna Szilágyi Nándor tartott komoly és értékes előadást a délszlávia magyar ifjúság helyzetéről és feladatairól. Előadása során hangsúlyozta a kisebbségi fiatalok öntudatos összetartásának életbevágó fontosságát. Rámutatott ezen összetartás megjelenési formáira az egyesületekre, melyek létjogosultságát csak az elfogultak támadhatják. Elismerőleg emlékezett meg a Híd önzetlen kultúrmunkájáról, mely ifjúsági problémáink és célkitűzéseink leghivatottabb szócsöve. Az irodalmi est befejezéséül Kovács Sz. Zoltán, az irodalmi szakosztály vezetője, néhány versét és elbeszélését olvasta fel.

A jubileumi ünnepélyre nagy és értékes közönség jött össze. A kitűnő hangulatban eltöltött est a hajnali órákban ért véget.

K. Sz. Z.

Lamarck — Darwin 3

Az előző számunkan leközölt ismertetésünk legfontosabb része Darwin öt éves tanulmányútjának leírása volt, amely út alatt alkalma nyilt elsősorban a saját tudasát a legszélesebb mederben kimélyíteni; másodsorban pedig oly hatalmas anyagkomplekszum birtokába jutnia, amelynek későbbi feldolgozásával lehetővé vált számára elméletét — amely ma lamarck-darwini evolucios elmélet néven a természettudományos — világfelfogás alapját képezi — felállítani. Ezzel a felállítással egyrészről végleges és sorsdöntő feleletett adott az évezredes vallásos felfogás misztikus elképzeléseire és a tudományos világ különböző hipotetikus elgondolásaira; másrészről pedig a szerves anyag földön való megjelenésének módja, variálódásának oka s az ember természetbeni helye kétségbevonhatatlanul meghatározódott.

Joggal felvetődhetik ezek után e helyen a kérdés, hogy

mik lehettek az okai annak, hogy a fejlődéselmélet lamarcki elgondolását korában oly mostoha sors érte,

mik viszont, hogy a darwini felállítás oly fényes diadalt aratott s

mi, hogy ez az elmélet ma még is a Lamarck—Darvin-féle elnevezést kapta.

Megfelelendő az első felvetett kérdésre, egyrészről legyünk tisztában azokkal a körülményekkel, amelyek között ez a gondolat megszületett és formát öltött, másrészről meg tisztázzuk Lamarck logikai módszerét, amely munkálkodásának irányát és módját meghatározta s úgy vélem, hogy ezek leszegezése egyben a kérdésre adandó felelet megformulázása is lesz.

Tudjuk már, hogy Lamarck úgy a növény — mint az állatvilág egész hatalmas tömegét vonta morfológiai vizsgálódásainak tárgykörébe s azok szoros rokoni kapcsolatáról győződött meg. Ez a kapcsolat lépcsőzetes felfelé haladást jelent a legalacsonyabb véglényektől fel egészen a legfejlettebb organizmusokig: az emberig. S mint éleslátású természetfilozófus, azonnal felismerte, hogy ez a lépcsőzetes felfelé haladás az egymásból való leszármazás természetes megnyilvánulása, ami viszont egy képzelt családfa létezésének gondolatát keltette életre benne.

E hipotétikus családfa létezésének felállítása, a lamarcki **dedukció** főtételeként szerepel s Lamarck a szintézisek sorozatával igyekszik tételének tarthatóságát alátámasztani.

Főérvelése eme transformáció megokolásában a szerves lényegnek az élet adott viszonyaihoz való lassú és fokozatos alkalmazkodása egyrészről; másrészről az ezen alkalmazkodás által szerzett tulajdonságok átöröklése; harmadsorban pedig az egyes formák között előforduló kereszteződés volt.

E meglátások a lamarcki kvalitások oly monumentális megnyilatkozása, hogy a Philozophie Zoologique-nek megjelenése egy csapásra kapitulációra kellett volna hogy kényszerítse — legalább is a természettudományos tanszékeket — az abban megformulázott leszármazási elmélettel szemben. És hogy még sem ez történt, ennek oka pedig az, hogy oly nagy elmék mint pl. Cuvier, Linne és társai tárgyi-bizonyítékokat, kisérleti eredményeket, szóval tudományos alátámasztékokat követeltek a Philozophie Zoologique-től, amit viszont ez megadni nem tudott. Nem pedig egyszerűen azért, mert az empirikus tudományok fejlődésbelendülése még csak a kezdettnél állott s így a lamarcki elgondolás tudományos alátámasztásában nem működhetett közre s dacára Lamarck minden szellemi nagyságának, kénytelen volt a kézelfogható bizonyítékok helyett, az elméleti feltevések s csalóka elképzelések láptalajára lépni, ahol viszont oly nagy elmék és tekintélyek — mint az ő ellenfelei voltak — könnyűszerrel a feledés mocsarába sülyesztették.

A lamarcki balsiker oka röviden tehát az, hogy ez a gondolat korát vagy félszázaddal megelőzte.

Hogy feleletet kapjunk a második kérdésünkre, szükséges, Darwin életrajzát befejezőleg kiegészítenünk.

Vissza térve ötéves útjáról — amely út, eltekintve a velejáró nagy fáradalmoktól és életveszedelmektől, Darwin egészségére káros volt, ugyanis egy súlyos természetű visszatérő tengeri betegsége maradt vissza — Londonban telepedett le s ott a legkomolyabb szaktekintélyek társaságában dolgozta fel azt a magával hozott anyaghalmazt, amelynek egyik csillogó eredménye az 1845-ben megjelent: „Egy természettudós világkörüli útja" — című munkája volt, amelyet az útközben készitett naplójegyzetei alapján dolgozott fel. Ez a gyönyörű útleírás iskolapéldája Darwin vasszorgalmának, különleges megfigyelő és eredeti felfogóképességének.

Hat évig dolgozott Londonban, de munkálkodásával fel kellett hagynia s barátai unszolására elhagyta a nagyvárosi zajt és lüktetést, amelyek az útközben szerzett betegségével együtt egészségi állapotát mind jobban aláásták. 1842-ben downi birtokára költözött — amely Londontól alig egy órányira van. — Előbb azonban megnősült, feleségülvéve egyik unokanővérét, akivel aztán a legboldogabb családi körben s komoly nyugalomban 40 évig dolgozhatott az élet legnagyobb rejtvényének — a **teremtés** kérdésének — megoldásán.

E rövidke kiegészitése után nézzük most már azokat az okokat amelyek a Darwin által felállitott leszármazási elmélet diadalútjának előidézői voltak.

Ötéves tanulmány útján szerzett megfigyelései alapján arra a megállapitásra jutott Darwin, hogy a jelenleg Dél Amerikában élő összes emlősfajták — az ugyan ott sok-sok ezer évekkel ezelőtt élt és kihalt — de a jelenlegiektől teljesen eltérő morfológiai tulajdonságokkal biró ősöknek **átalakulása** útján keletkezett utódai. De mint gyakorlati kertész, állattenyésztő s főképen mint szenvedélyes és céltudatos galambász, azt is meg kellett — gyakorlati munkálkodása közben — állapitania, hogy az összes növény és állatfajták variálódnak s hogy a fajták s azok változatai között semmi féle éles határ nem lelhető fel, hanem azoknak láncszerű egymásbakapcsolodása állapitható meg.

Iványi Károly

(Folytatom)

Szemelvények

„Az ember ha szellemi és testi ereje messze túlfejlődte erkölcsi erejét, olyan mint egy zsiráfkarikatúra, amelynek feje hirtelen mértföldnyire felszaladt testéből és azzal alig látszik már összeköttetésben lenni. Ez az éhes fej, hatalmas fogazatával lezabálta a fák ágait, de a táplálék későn érkezik az emésztőszervekbe, úgy hogy a szív vérszegénységben szenved. A Nyugat (Európát érti szerk.) maga azonban boldog tudatlanságban látszik lenni természetének e díszharmóniája felől. Anyagi sikereinek csodálatos mérete minden figyelmét igénybe veszi és gyarapodásához szerencsét kiván önmagának. Logikájának optimizmusa, vasúti hálózatának kiszélesedéséhez méri növekedő boldogulását és még végtelen lehetőségeket lát maga előtt. Elég felületes azt gondolni, hogy minden holnap a mára hasonlít és annak értelme csak 24 óra. Nem féli az egyre jobban megtellő éléstárai és az éhező emberiség közt napról-napra mélyebbre ásó szakadékot. Logikájában nem tud odáig jutni, hogy lent a mélyben, gazdagságának és kényének végtelen rétegei alatt földrengések készülődnek, amelyek az erkölcsös élet egyensúlyát fogják visszaállitani és hogy egy napon a szellemi tanitások tátongó örvénye a porból született dolgoknak egész fel halmozott gazdagságát elnyeli majd."

Rabindranath Tagore irja „Nacionalizmus" című kötetében.

„Az idegen nyelvekkel való érintkezés és vegyülés minden nép művelődésének egyik legfontosabb tényezője volt. Minél több a nyelvben a meghonosodott idegen szó, annál nagyobb arányú szellemi fejlődésen ment át az illető nép. Minden meghonosodott vendégszó egy-egy új fogalommal és eszmekőrrel való gazdagodásra mutat," — írja Sebestyén Árpád a Csehszlovákiai magyar tudományos, művészeti és irodalmi társaság folyóiratában, a „Magyar Figyelő"-ben. 1934.

Gondolatok

Spinoza mondja: Törvényszerűség szerint megy végbe minden a természetben — így a társadalomban is. —

Hozzáteszem: Az emberiség haladása érdekében a gondolkodók feladata, hogy a törvényszerűségeket felismerjék és ismertessék — a tömegeké, hogy alkalmazzák.

*

Ha nem vagyunk különbek ellenfelünknél, nincs jogunk őket kritizálni.

*

Csak azok sikkasztják el az igazságot, akiknek ebből hasznuk van.

*

Minden formájú társadalomban szerepet visz a tisztesség.

*

A természetes ember lelkével nem fér össze a bűn.

Cs.

Felkérjük munkatársainkat, hogy kéziratait legkésőbb lapzártáig, minden hónap elsejéig szíveskedjenek beküldeni. A cikkek lehetőleg a papír egyik oldalára íródjanak.

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievičeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

Gradska štamparija, Subotica. — 35—417

Ne ámítsd magad

hazug és beteges illuziókkal!

Ismerd meg a mai életet; életünket!

Olvass!

	Fűzve Din.	Kötve Din.
Ady összes versei		60·—
Kassák Lajos: Az utak ismeretlenek	24·—	36·—
Kassák Lajos: Munkanélküliek	36·—	48·—
Nagy Lajos: Kiskunhalom		48·—
Reményik Zsigmond: Mese habbal	36·—	
Upton Sinclair: A mocsár		24·—
Upton Sinclair: Az alkohol		45·—
Dos Passos: A 42. szélességi fok		40·—
Nagy Karola: Itt voltam		40·—
B. Traven: Fehér rózsa	18·—	30·—
B. Traven: Halálhajó	48·—	60·—
B. Traven: Gyapotszedők	18·—	30·—

A fenti könyvek megrendelhetők a

»*Híd*«

szerkesztőségében és kiadóhivatalában

Szubotica, VI, Sienkievićeva ul. 23.